

ZOOLOGISKE BIDRAG

VED

OTHO FABRICIUS.

PROFESSOR THEOLOGIE OG SOGNEPRÆST VED VOR FRELSERS KIRKE PAA
CHRISTIANSHAVN.

Vid. Sel. Skr. VI Deel. I Hæfte 1809. H

ZOOLOGISKE BIDRAG

1892

OTHO FARRICUS

PROFESSOR THEOLOGIE OG SOGNETRETT VID FOR EFTERSKOLEN I KØBENHAVN

KØBENHAVN

THE ZOOLOGICAL MUSEUM, LONDON 1892. H

Da jeg Tid efter anden, ved mit Ophold paa saa forskjellige Steder i begge Rigerne, har fundet Lejlighed at optegne adskilligr, der kunde tjene til at berigtige og fuldstandiggjøre de Beskrivelser, tilforn havdes over visse Dyr-Arter af alle Klasser, hvilken Maade jeg endnu vedbliver, saavidt mine Embeds-Forretninger det tillade, saa kunde sammes Bekjendtgjørelse i vort Selskabs Skrifter vel og have sin Nytte.

Ved Fejlers Forplantelse fra Mand til Mand kan dog ligesaa lidet Naturhistorien, som nogen anden Videnskab, vinde, men maae lide af Forvirring, da den derimod ved Fejlens Bortryddelse først kan ventes bragt til den rette Bestemthed. Det har i denne Videnskab ikke sjelden været Tilfældet, at, hvad een urigtig har skuet, har en anden paa hans Ord antaget og udgivet for vist, uden at anstille nøjere Undersøgelse; eller, hvad eend af den første var rigtig seet og beskrevet, blev urigtig forstaaet af den sidste, som tænkte sig derunder et ganske andet Natur-Stykke, end hiin havde havt for Öjne, og nu paa samme anvendte fejlagtigen sine egne Bemærkninger, hvilket især gives Anledning

til ved saadanne Beskrivelser, som ej ere gelejdede med gode Figurer, da forskjellige Dyr-Arter kunne nærme sig hinanden i Lighed, og, naar da deres faa Forskjælligheder blive til Uheld overseete eller ej nøjagtigen anførte af den første Iagttager, kan man let bringes til at dømme misligen, hvilket derimod vilde blive forebygget ved gode Figurer, som strax vilde bringe mere Lys i Tingen; ikke at tale om, at ofte en utilgivelig Skjødesløshed røbes saavel hos Beskriveren, som hos Bedømmeren, hvorved saa let det ene tages for det andet, eller forskjellige Ting blandes imellem hinanden. Derfor findes mange Dyr-Arter anførte i Systemerne, som ej ere til, og andre Arter paa forskjellige Steder anførte, til Arternes unaturlige Forøgelse; men atter adskillige Arter indskudte under andre, ved fejlagtigen at holdes for de samme, eller dog blot for deres Afarter, til de virkelige Arters egenmægtige Formindskelse imod Naturen, og, hvad nu kun paa en af Delene passer sig, bliver dog siden uden Bærænkning tillagt de øvrige, hvorved stor Uvished og Forvirring maae forarsages. Man behøver kun at kaste et Blik i *Gmelins* Udgate af *Linnæi Systema Naturæ* for at finde hyppige Beviis herpaa. Fle-re Dyrarter ere og af en eller anden Naturkyndig, som nye opdagede, blot nævnte med deres specifiqve korte Beskrivelse, uden at være siden enten af Opdagerne selv eller andre nøjere bestemte eller videre beskrevne, saa at de kunne kun siges halvbekjendte, hvilket atter bliver en Mangel i Naturkyndigheden, og saaledes staae endnu mange af de Linnæiske Arter selv, saavel som de Müllerske og feres, ukjendte for andre, saa at man lades i Uvished om, hvad Naturstykke de egentlig bør henføres til. Jeg har derfor anseet det for enhver Naturkyndiges Pligt i sit Fag, at

rette slige bemærkede Fejler, saavidt Jagttagelserne dertil kunne række, samt afhjælpe slige Mangler ved fuldstændigere Beskrivelser, naar Lejligheden gives at see den første Opdagelse bekræftet, og da bekjendtgjøre saadant ved Trykken, saavidt mueligt, til andres Underretning og Videnskabens heldigere Fremvæxt. Med Selskabets Tilladelse gjør jeg da i Dag en Begyndelse med at levere slige Jagttagelser, som siden i flere Stykker kunne fortsættes. Disse mine Zoologiske Bidrag ville blive en blandet Samling, uden at binde mig til nogen systematisk Orden, for at kunne have desmere frit Valg, og komme frem dermed, som de nærmest maatte være for haanden; dog skal stedse Dyrets systematiske Benævnelse vorde anført. Derved faaer jeg endog Lejlighed til at rette mig selv, saavidt jeg i mine forrige Skrifter maatte have fejlet, men tillige forsikrer jeg, at, hvor andres Fejler blive omtalte til Berigtigelse, det stedse skal skee med den tilbørlige Beskedenhed. For at yise desbedre min Upartiskhed, vil jeg begynde med at rette mig selv i

Iste Bidrag.

Om *Moskus-Oxen*, *Bos Moschatus* *).

Dennes Cranium med mere, som jeg fandt paa den grønlandske Driv-Iis, maae jeg tilstaae fejltagtigen at have anseet for Levninger af *Bos Grunniens* **) og under dette Navn beskrevet samme i min Fauna grönlandica pag. 28. spec. 17; ligesom det og er bleven igientaget i Nye Samlinger af vort Selskabs Skrifter 3die Deel p. 81. i min Afhandling om Driv-lisen, hvortil

*) Gmelin Syst. nat. p. 205. sp. 3.

**) Linnæi Syst. nat. I p. 99. sp. 4.

Aarsagen var, at *Moskus-Oxen* ej da var mig bekjendt, og jeg ingen fandt anført i *Linnaei Systema Naturæ*, som jeg nærmere kunde henføre den Dyr-Art til, som de forefundne Levninger vare fra, end hans *Bos grunniens*; men efterat jeg af *Pennant* *), *Pallas* **), *Büffon* ***) og flere †) har lært at kjende *Moskus-Oxen*, maae jeg give *Pennant* Ret, at det fundne Cranium rigtigere ansees for at tilhøre den *). Dette svækker alligevel ingenlunde, men meget mere bekræfter, de i Selskabets Skrifter, paa anførte Sted, derpaa bygte Grunde angaaende Hav-Isens Oprindelse og Drift; thi da *Moskus-Oxen* har sit Hjem i Nordamerika, maa og den Iis, der med Strømmen kommer drivende om Grönlands Sydhuk Östen fra, hvorpaa Levningerne af dette Dyr fandtes, være kommen fra de Kyster af Nordamerika, som stöde til Iishavet.

Dens grönlandske Navn *Umingmäk*, som den har tilfælles med de tamme fra Dannemark overførte *Köer*, er vel fra Forfædrenes Tid især egnet *Moskus-Oxen* formedelst dens lange Haar, ogsaa under Hovedet, da det bliver at derivere af det grönlandske Ord *Umik*, som betyder: *et Skjæg*; og dette kan da atter tjene

*) i hans *Thiergeschichte der nordlichen Polarländer* 2te Th. p. 11. t. VII og Vierf. *Thiere* 1ster B. p. 29.

**) i hans *Neue Nordische Beyträge* 1ster B. p. 11. 12. 112.

***) i hans *Naturgeschichte der vierf. Thiere* IX B. 193 t. 8. og p. 228. og XXII, 77. t. 7.

†) f. Ex. *Herman* i *Der Naturforscher* 19tes Stück p. 91. t. V. *Scriber Saugth.* t. CCCII.

*) som han dömmet i hans *Thierg. Nordl. Polarl. l. c. p. 15.*

til Bestyrkelse for den Formodning, at Grönländerne have deres Oprindelse fra det nordligste Amerika.

2det Bidrag.

Om *Stub-Hvalen*, *Balæna Boops* *).

Denne Hval har jeg beskrevet i min *Fauna Grönlandica* p. 36. Sp. 22, men ej kunnet gjøre det saa udförlig, som den fortjende, og jeg maaskee bedre har havt Lejlighed til end enhver anden, saasom den saa jevnlig forekom paa de Kyster i Grönland, hvor jeg opholdt mig. Jeg vil derfor her give dens fuldstændigere Beskrivelse, hvorved jeg faaer Lejlighed at berigtige adskilligt, som om den fejltagtigen hos andre findes anført.

I Grönland kaldes denne Hval *Keporkak*, det er, *den riflede* (af *Keporkarpok*, rifler *Furer* i noget), fordi den har ligesom riflede *Furer* paa *Bugen*. I det danske har jeg intet bedre Navn vidst at vælge for den, end *Stub-Hval*, i Anledning af at *Leem* i sin *Lappe-Beskrivelse* p. 299. kalder den *Stubben*, og fordi dens ret udstaaende *Pande* og *butte Snude* nogenledes kan ligne en *Stub*; thi de andre den tillagte Navne, om end nogle af dem kunde passe ganske vel, tillægges dog af forskjellige *Skribentere* saa forskjellige *Hval-Arter*, at man let kan fare vild, og ingenlunde paa Navnet kjende dem fra hinanden. Navnet *Butskopf* er tydsk, og tillægges ikke allene denne, men og nogle *Tandfiske*; Saaledes tillægger *Martens* i hans *Spitsbergske Reise* ikke allene vor omtalte Hval dette Navn, men endog i een og samme §. melder om en anden Art

*) *Lin. Syst. Nat. I. p. 106. Sp. 3.*

Butskopf, som ham synes bedre at fortjene sligt Navn *), hvilken sidste jeg holder for Grönlændernes *Parnak*, og Linnæi *Physeter Tursio* **); Anderson i sin *Efterretning om Island, Grönland og Strat-Davis* §. L, og efter ham Crantz i sin *Hist. von Grönland* I p. 151, 11. melder om en anden *Butskopf*, som jeg anseer for Grönlændernes *Nesarnak* og Linnæi *Delphinus Orca* ***); altsaa var dette Navn for ubestemt at holde sig til. Navnet *Nordkaper*, som den og af nogle tillægges ****), kunde let forvirre denne med en anden Art, som vel egentlig og först tilkommer saadant Navn, og meest af Skribenterne derunder er bleven omtalt *****), hvilken sidste vel bliver Grönlændernes *Keporkarnak* og Linnæi *Balæna Musculus* *****). *Rörhval* og *Sildhval* ere saa ubestemte Navne, at de passe sig for flere Arter, og er det derfor ingen Under, at man saameget har viklet sig ind ved disse Benævnelser, og neppe vidst at finde rede deri, naar man eengang skulde til at udtrykke sig bestemt om, hvad Hval-Art der egentlig meendes. Hos Leem, i hans *Beskrivelse over Lapperne*, har

*) see Adelungs *Geschichte der Nordostl. Schiffart*, p. 385.

**) *Syst. nat.* I p. 107. sp. 4. Den jeg har kaldet *Physeter Catodon* i min *Faun. grönl.* p. 44. sp. 26.

***) *Syst. nat.* I p. 108. 3. Den jeg har kaldet *Delphinus Tursio* i min *Faun. grönl.* p. 49. sp. 31.

****) Leem. *Lapp.* p. 299.

*****) Eged. *grönl.* p. 40. Crantz. *grönl.* p. 145. Adelung *loc. cit.* p. 394. 395.

*****) *Syst. nat.* I p. 106. sp. 4.

vel den indsigtfulde Grandsker Gummerus *) søgt at skille disse Hvale ad, men i mine Tanker ej været saa aldeles heldig, som det maatte ønskes til Sagens fulde Oplysning, saasom han har mængdet *Nordkaperen* og *Nebbehvalen* ind med. Jeg for min Deel holder *den store Rörhval* eller *store Sildhval* for *Finnefisker*, i Grönland kaldet *Tunnolik*, som er *Balæna Physalus Linnæi* **). Det er af denne Aarsag næsten en Nödvendighed ved en forehavende Dyrbeskrivelse, især naar det angaaer Hvalene, at vælge et nyt med Dyrets Udseende eller Beskaffenhed meest passende Navn, dersom intet af de för brugte har været herskende; og dette har bevæget mig til at foretrække Navnet: *Stub-Hvalen* ***), thi selv det Navn, afgangne Hr. Holten i sin Fauna ****) har valgt for den: *Spring-Finhval*, forekommer mig alt for sammensat til et trivielt Navn, da endog Slægt-Navnet *Finhval* ej kan passe sig paa alle de Hvale, som höre til Slægten, men den förste Art, eller den egentlige *store Barde-Hval* *****), som ingen Finne har paa Ryggen, maae undtages derfra, med mindre han ved *Finne* forstaaer *Barde*, og deraf har villet laane Benævnelse, da dog i saa fald *Barde-Hval* maatte synes beqvemmeligere brugt.

*) i Anmærkningerne, 151 og 153.

**) Syst. nat. I. p. 106. sp. 2.

***) Jeg seer vel, at *Ström* i hans *Sändmörs Beskrivelse* I. p. 309. lader og nogle tillægge hans *Spekhugger* det Navn *Stub*, men meget uegentlig, da han giver *Spekhuggeren* en spids Mund, som da i ingen Maade kan kaldes *srubber*.

****) *Danmarks og Norges Fauna* 1ste Hefte p. 163.

*****) *Balæna Mysticetus* Lin. syst. nat. I. p. 105. sp. 1.

Vid. Sel. Skr. VI Deel. I Hefte 1809. I

Stubhvalen gives undertiden af 50 til 54 Fods Længde, dog falder den i Almindelighed mindre; og den er temmelig tyk efter dens Længde, ved Lallerne tykkest og smaler siden af bag ud, især hvor Ribbenene slippe, og de rette Halehvirvler begynde, thi der bliver den mere trind og tager hastigere af i Bredden indtil Roden af Sporen, hvor man kan favne den omkring.

Hovedet er temmelig langsnuget, og bliver fra Næsehullerne, eller fra Midten af, mere og mere afkneben til For-Enden, som dog er betydelig bred og but afrundet, thi det er allene Siderne og Underdelen der knibes noget af, Panden eller Overdelen derimod gaer ingeniunde skraa ned, men staaer lige ud, og har dette besynderlige, hvorved denne Hval maaskee best kunde skjælnes fra alle andre, at foran Næsehullerne gaae 3 Rader fladrunde Bugler, som ere kredsrunde, i Ligning med en laqveret Snuusdaase, nemlig: 1 Rad langs midten, og 1 paa hver Side, der give et artigt Syn, da ellers ikke paa hele Hvalen findes sligt.

Den har 2de *Næsehuller*, eller Blæserör, jevnfides ved hinanden, omtrent midt paa Hovedet *) i en höjhvelvet Bukkel, men, naar den med sit Dæksel fra begge Sider lukker til over dem, blive de kun som eet, da Sidedækslerne næsten röre hinanden i Midten.

*) Hos Linné og Artedi heder det vel, at den har dem "in rostro", men Snuden kan og siges at begynde ved Hovedets Midte. Martens trækker dem derimod forlangt tilbage, da han sætter dem i Nakken (see Adelung l. c. jevnför Egede l. c. p. 42.)

Underkjæben er lidt kortere og smalere end *Overkjæben*, og skyder med sin underste Side skraa op mod den. I *Overkjæben*, har den mangfoldige Barder eller Horn-Plader, som ere sorte, og dannede, som paa den rette *Barde. Hval (Balæna Mysticetus)*, nemlig: til hver Side sidde disse hornagtige Plader langs efter hinanden, ligesom Tænderne i et Andens, temmelig tæt ved hinanden, saa at Fladerne vende for og bag, men Kanterne ind og ud; den Kant, som vender ud, er indkrummet for at passe efter *Underkjæben*, men indvendte Kant mod Mundens Midte staaer ret op og ned, og er besat med mange nedhængende Haar, som Hestehaar; Ved saadan Figur blive da Barderne i Roden bredest, men ned ad smalere til en spids Ende *); oven til sidde de fornæde i en hvid Rod, der næsten ligner Hornet paa en hvid Hestehov, og udgjør de egentlige Gummer. Denne Hvals Barder ere dog saare ubetydelige, da de længste ere kun $\frac{2}{3}$ Alen lange eller lidt mere, hvilke sidde i Midten, men de andre for og bag blive mindre og mindre. Disse Barder maae paa denne og andre Hvale af samme Slægt ansees for Tænder **), thi andre Tænder have de ikke, og med dem, som et Gjerde indslutte de de smaa Søedyr, der tjene dem til Føde, hvilke de med Van-

*) Figuren af en saadan *Barde* kan sees hos Egede i hans *Grønlandske Naturrel. Historie* paa Kobbertavlen ved p. 37.

**) Det sees da, at være meget uegentlig talt, naar de, især ituskaarne, kaldes *Fiskebeen*, som dog saa almindelig skeer. Ej heller indseer jeg, hvad der har givet Anledning til, i den danske Ordbog at forklare Navnet *Hvalbarde* ved *Skjeggraae*, da de hverken sidde under Hagen eller engang i *Underkjæben*, men i *Overkjæben*; og mig synes de bedre forklaredes ved Mundens *Hornklinger*.

det have indsluget, da Vandet selv sies ud imellem Pladerne. Midt imellem Barderne er inden til et blot Melletrum, det er, *Ganen*, som har en hvid Svar. For i Kjæben er og et for Barder blotter Melletrum. I *Underkjæben* findes ingen Barder, men den er indvendig huul og saa dyb, at den passer net op over Bardernes Spidse, hvilke der nedlades.

Tungen er stor, leverfarvet, feed og meget skrumpet; fra den hænger ned mod Svalget en slap Hud, ligesom et Dæk-sel.

Øjnene sidde paa Hovedets Sider noget bag Næsehullerne; de ere kun smaa for saa stor en Fisk, og ej større, end Klapmydse- eller Koc-Öjne *), sorte med hvid Kreds.

Örehullerne ere bitte smaa, som Syl-Huller, uden ringeste Örelap; sidde noget bag Öjnene.

Tæt bag Hovedet har den paa hver Side en stor *Lalle*, som en Arm, der er aflangrund, bredest i Enden og meget smalere ved Kroppen; dens forreste Side, eller Rand, er afrundet og udkælet ved mange Buer, men den bageste er heel, uden paa det Sted, hvor det skal have en Ligning efter en Albue, der den er noget udstaaende. Disse *Laller* ere meget lange **), og maae gjelde for andre Fiskes Brystfinner, dog maae man ej tænke, at

*) Ventelig har dette givet Anledning til dens Navn *Boops* i Syst. nat. I. c., der ellers synes noget vilkaarlig.

***) Selv har jeg ikke maalt dem, dog synes mig Anderson I. c. at gjøre altformeget deraf, naar han ansætter dem til 18 Fod.

de bestaae af blot Bruske, Spæk og Svær, thi indvendig have de baade Been og Leed, ligesom paa en Sælhund, nemlig: Skulderblad Armbeen, Haandleed og 5 Tæer med deres mindre Leed, hvis yderste Ender ere kun blot Bruske, hvor ellers Neglene skulde være; men alt dette skjules, ligesom forvoxen, under Svær og Spæk, da det sidste endog gaaer ned mellem Tærne.

Paa Ryggen har den en *Rygfinne*, der sidder nær ved Sporen, og omtrent over Garboret, altsaa meget langt fra Hovedet; samme er lutter Spæk uden Bruske eller Been, men Fibrerne ere grove, saa at de knaske noget under Tænderne; den er bredest ved Roden og spidser af mod Toppen; forreste Rand er i en skraa Linie, men bageste i en lodret; til Siderne er den affladet eller plat sammentrykt; dog er den ikke paa alle just ligedan, thi nogle have den højere, andre lavere, hos nogle ender den og i øverste Spids med en krum nedhængende Hage *).

Kroppen er trind overalt, endog paa Ryggen, men bag Rygfinnen, hvor Sporen begynder, knibes den sammen til en skarp Rygning, ligesom paa *Haakallen* (*Squalus Carcharias* **).

Sporen ender med en stor *Spor-Finne*, der med sin Flade ligger Vandstrøgs, som paa alle Hvale, har en dyb Kløft i Mid-

*) Anderson siger l. c. at den er en Fod høj, og saa tyk, som en Mandes Hoved, men Crantz l. c. siger, at den er baade af Højde og Tykkelse, som et Hoved, hvori han ej saa ganske rigtig har udtrykt Andersons Mening, som han har udskrevet; men begge synes mig alt for underlig at have beskrevet Finnen, der ej er tyk, men plattrykt til Siderne.

**) Jevnför min Fauna grönl. p. 128.

ten og staaer ud til Siderne med 2 spidsrunde Fløje, hvis bageste Rand er lidt udkalet, men forreste eller ydre Rand heel, af Materie er den som Rygfinnen.

Paa *Bugen* sees fra Svælget indtil Navlen mange dybe *Furer* med opstaaende *Mellemrum*, der løbe jevnslides ved hinanden efter Kroppens Længde, dog saaledes, at de for og bag møde hinanden 2 og 2 fra begge Sider, til at danne spidse Vinkler, men til Siderne ere udbredte afrundede, derved blive og de yderste *Furer* større i Omfang og gjøre stumpere Ende-Vinkler, thi de indringe de indre, som nødvendig maae blive mindre, og have des-spidsere Ende-Vinkler. Disse *Furer* kan Hvalen efter Behag udvide og sammensnerpe.

Farven er paa hele Overdelen sort, men paa hele Underdelen er den hvid med sorte Blandinger, ligesom marmoreret, dog Hagen og Lallerne ganske hvide, og *Furernes Fordybninger* blodrøde *).

Den har et tykt *Svær* eller Hud, som overalt er nøgen og glat, derunder følger et tyndt *Mellem-Svær*, som er mere fitartet, siden *Spækket*, som vel er meget tykt, men Behold-Karrene saa grove og talrige, at det giver kun lidet Tran, og er langt sletttere end *Cachelottens* (Physeter *Macrocephalus*) der dog ej

*) Martens l. c. beskriver den noget, skjönt ej heller saameget, anderledes; og Torfæus i hans Grönl. antiqv. p. 90, saavel som Olafson i hans *Reise gjennem Island* p. 542. melde om ganske hvide Artforandringer, dem jeg ikke har seet, eller hört Grönländerne tale om.

heller regnes med det beste, altsaa ej synderlig afsærlig ved Handelen; dog har jeg mærket, at man i den senere Tid mere i Handelen modtager dette Spæk ved Colomierne, end det skede ved mit Ophold i Grönland *). *Kjød*et er meget rødt og trannigt, og *Indvoldene* ere omtrent som hos en Sælhund.

Denne Hval opholder sig i de Nordligste Have paa dybe Steder, i Besynderlighed ved Spitsbergen og i Davids-Stræder. Om Vinteren er den længst borte i det vilde Hav, og sees da ikke uden enkelte forløbne ved de grönlandske Kyster og i Fjordgabene, men for Öeboerne forekommer den da, naar de ere paa deres yderste Fangsteder; især skeer dette uden for den grönlandske Fangeplads *Pissukbik* Norden for Colonien *Gothaab*; men om Sommeren kommer den i flokketal Landet nærmere, og især om Hösten gaaer den til ved Colonien *Friderikshaab*, som Grönlanderne kalde *Pamiut*, da den kommer ind i de store Fjorde, hvis Gab ej ere indgjerdede af for mange Öer til at hindre den i sit Löb ind og ud, saadan en Fjord er især *Qvane-Fjorden* tæt Sönden for Friderichshaab; og det er især i Friderichshaabs, og Gothaabs Districter, hvor dens Fangst drives, thi langt Syd eller Nord paa Landet skal man lidet see til den; Efterat den eengang er kommet Landet nær, forbliver den der gjerne en Tid lang, dog gaaer den ej alle Aar til i lige Mængde.

Naar denne Hval er under Landet, bestaaer dens fornemste Föde i *Lodden* (*Salmo villosus* **), *Tobisen* (*Ammodytes To-*

*) Debes, som i sin *Färöiske Beskrivelse* p. 155. mener denne Hval under sin *Grinde-Hval*, siger og, at man paa Færöe brænder Tran deraf.

**) Zool. Dan. 4. p. 45. t. 150. Den jeg ellers har kaldet *Salmo arcticus* i min *Fauna grönl.* p. 177. spec. 128.

bianus) og et slags smaa sorte Skib-Snekker, som jeg har kaldet *den nordiske Kronjagt* (*Argonauta arctica*) og beskrevet under *Hval-Aaset* i vort Selskabs nye Skrifter 1ste Deel p. 567 med Figurer, af hvilke sidste det da vrimler i det grønlandske Hav; thi andet findes paa den Tid ej i dens Mave. Naar den vil æde, aabner den sit Gab at indsluge en heel Deel Vand med alt dets Indehavende, og sees endog ofte at holde Gabet aabent oven for Vandbrynen, derved udspendes Svælget, og Bug-Furterne udvide sig, saa det røde sees, ligesaa seer man den leverfarvede Tunge i Halsen imellem de sorte Barder og den hvide Gane, hvilket tillsammans giver et herligt Syn; men, naar den har opsluget hvad den vil, lukker den Gabet igjen og spruder Vandet fra sig imellem Barderne; Fiskene og Snekkerne maae da blive inden for, hindrede ved Bardernes ænge Melletrum og Haarene paa deres indvendte Kant.

Den föder kun een Unge ad Gangen, og det om Foraaret; samme følger sin Moder, indtil hun faaer en yngre, hvilket vel ikke skeer alle Aar, thi ofte seer man den Unge, som følger Moderen, at være temmelig stor. Denne sin Unge gjør hun sig særdeles Umage for at beskjerme, og viser sig aldrig dristigere eller farligere, end i dette Fald, thi, om man vil dræbe Ungen, slaaer hun stærkt med Sporen i Vandet omkring den for at bringe den til at dukke under, og, dersom en Baad da kom dens Spor nær, var den let kantret; det lykkes den og ofte saaledes at drage Ungen med sig, om samme end er stærkt saaret og maatte faldet i Fangernes Hænder; for at hindre det.

søger man derfor at give Moderen nogle Stik for det løse, Ives-
 efter den gjerne flyer *).

Stubhvalen puster ikke saa stærkt, som *Finnestfiken*. (*Balæna Physalus*) eller den rette *Barde-Hval* (*Balæna Mysticetus*), hvilken *Pusten* hos Hvalene er deres Aandedrag, og skeer igjennem *Næsehullerne*, saa at man noget fra kan see en høj Straale, som et Springvand opstaae over dens Hoved, derfor og nogle Skribentere kalde dens Næsehuller *Vand-Rör* **); dog maae jeg herved bestride deres Fordom, der mene, at Hvalfiskene sprude Vand igjennem deres Pustehuller, hvilket dog ikke egentlig har sig saa, men, ligesom et Menneskes Aande i den kolde Luft viser sig som en Damp, saa synes det og i en større Grad hos disse større Dyr, og er altsaa kun deres fugtige Aande; imidlertid kan det ej undgaaes, at jo under Pustringen øndeel af Hav-Brynnens Vand maae følge med i Højden, da den just plejer at puste, naar den kommer til Overfladen. Denne Hval har ellers mange artige Mannerer i Vandet: Naar den svømmer fort uden at æde, saa gjør den korte Undergange, og kommer hastig op flere gange i rad uden at sporstøde, men puster dog, og, naar den omsider sporstöder, det er, viser Sporen frem over Vandet, da er det et Tegn, at den vil blive længere under; den søger derpaa skjöns ned mod Bunden, og kommer ej op igjen för langt borte, og det i samme skraa Linie fra Bunden af; og det er virkelig et majestætiskt Syn

*) Hermed stemmer overeens, hvad de Islandske Reisebeskrivere melde, "at den undertiden løber levende paa Grund, ved det den vil "holde sin Unge fra at støde an derpaa" Olafs. I. c. p. 543.

***) see f. Ex. Holtens Fauna p. 159 og fölg.

fra en Baad at see den store Fisk komme langr 'neden fra Dybet opskydende: Er den derimod i færd med at æde, saa gjør den lange Undergange, og, naar den vil til at hvile sig, knapper den dem af, saa den omsider neppe kommer under Vandet: Ja man seer den og ofte i stille Vejr ligge ganske stille paa Vandet, uden at røre sig, saa man skulde tænke, den var død eller sov; i saadan Stilling kaldes den af Grönländerne *Puksinarsoak*; det er og i saadan Tilstand man maae søge at dræbe den, endskjønt den ikke sjelden gaar under med eet, naar man kommer den nær: Undertiden ligger den i Vandet paa den ene Side, daskende sig med sine Laller, ligesom den vilde slaae noget af, der ulejlige de den; maaskee dette foraarsages af de *Hvalruur* (*Lepas Balæ-naris*), der findes fastklæbede paa dens Bringe, og kunne ved at snerpe i Huden forurofuge den: Til andre Tider, saavel i Blæst som Stille *), springer den søelöst, saa den hele Krop sees over Vandet, drejer sig rundt i Luften og falder paa Ryggen, ligeledes da daskende sig med sine Laller; dette mærkes ej lettelig med andre Hvale **), og jeg holder for, at et slags *Fiskebjörn* (*Oniscus Ceti*), som findes paa den, kan krille og bide den paa et eller andet Sted (f. Ex. i Örehullerne), hvor den er meest føel-som, saa at den af Smerte søger ved slige usædvanlige Bevægel-ser at skille sig derfra: Den er ellers til visse Tider meget tam og løber omkring Baadene, ligesom de vare dens Jevnlige, og jeg har selv ofte saaledes i min Baad varet den meget nær ***).

*) Egede siger l. c. p. 42. at den springer meest mod stormende Vejr.

***) Ventelig har derfor Holten l. c. kaldet den *Springfinhval*.

***) Martens siger og (see Adelung l. c.), at den gjerne søger "Skibe-nes Selskab, hvilket dog de andre Hvale skyer". Efter ham

Derimod flyer den stærkt for sine Efterstræbere, uden at sætte sig til Modværge, undertiden slaar den dog stærkt med sin Spor, i hvilket Fald man ej bör befatte sig med den.

Dens Nytte er:

1. *Svaren* og *Spækket* med alle Brusker spises raat af Grönlænderne; især ere *Lallerne*, *Rygfinnen* og *Sporen* dem en behagelig Spise, for hvilken de sætte det meste andet til Side; Da Spækket er saa grovfibret og desmindre tranrigt, bliver det og spiseligere, end de fleste andre Hvalarters, thi de behöve ej her at spytte Tranen ud. Og den ene Grönlænder forholder ikke gjerne den anden noget af denne Smaus, men der er ligesom aabent Taffel i de Dage, da denne Fangst gaar for sig.
2. *Spækket* for sig selv, naar det uden Svær lægges i Skind-Poser *), löber deraf en god, men kun liden Tran, som af Grönlænderne brændes i Lampe; dog skeer dette sjelden, thi de ville hellere æde det.

har vel Egede l. c. det samme. Men noget overdrevent synes det at være, som findes anført hos Olafson l. c. "at den skulde "skyde sig hen under Kjöl og Aarer paa Baadene, uden at støde dem, og löbe tæt om dem, saa man kunde stryge den "med Haanden", fremdeles: "at den skulde gjøre det for at beskytte Baadene mod Rovhvalene, hvorfor Islænderne mene, "at den af Skaberen just er sat til at beskytte dem, og desaar- "sag ej gjerne harpunere den" Hvor liden Grund der er til at dömmee saa, sees nøksom deraf, at Rovhvalene ere dens egne Fiender, for hvilke den strax flyer og har ont ved at berge sig.

*) Det samme kunde skee i Fade ved Handelen og paa Skibene.

3. *Kjødet* spises og af Grönländerne baade raat, og kogt, tørret og halvraadt, og er for dem en lækker Spise, der smager dem endnu bedre, end *Kjødet* af *Hvidfisken* (*Delphinus albicans*) *).
4. *Indvoldene* spises og kogte, og
5. *Senerne* tørres, flækkes, og bruges som Traad af Grönländerne.
6. *Benene*, nemlig: *Ribbenene*, *Skulderbladene* og *Underkjæften* ere og brugelige til deres Fange-Redskaber, skjönt det, som pibet og fuldt af Marv, ej er med det beste.
7. Det laskede Skind, eller *slappe nedhængende Hudlap*, ved *Tungen*, saavel som *Mellemgulvet* i *Livet*, bruges til *Vindver*, efter en vis Tilberedelse.
8. Af dens *smaa Barde* gjør man smaa Bakker eller Fade, ved at krumböje dem, og sætte Træbund i, som det skeer med en *Æske*; til andet due de ikke **).

For sin ringe Trans Skyld fanges den ej lertelig af Udlændinge, men Grönländerne söge den gjerne, og fange den med

*) som er *Delphinus Leucas* Gmelin. Syst. nat. p. 232. sp. 4.

**) Efter Beretning af Debes, i sin Færöiske Beskrivelse p. 160. 161; skulde og Færöenserne salte Spækket og spise det som Flæsk, eller bruge det som Fit eller Smör at komme i Mad; ligesaa spise de *Kjødet* færsk kogt eller speget, naar det er vindtørret i lange Strimler; Ja han siger endog, at Udlændinger sylte undertiden noget af *Rumpen*.

store Lentzer af Jern, kaldet *Kallugiak* *) af Grönlænderne, men *Hvalfiske-Lentze* af Colonisterne, da den ogsaa bruges til den egentlige store Hvalfisk eller *Barde-Hvalen* (*Balæna Mysticetus*), og maa kjøbes af Europæerne, derfor og kun faa Grönlændere ejede den, hvor jeg var; denne Lentze har i Enden et lanzetformigt Blad af Jern fortløbende i et Jernskaft, som bindes fast paa en lang Stang af stærkt Træ, og kan ej ansees for Grönlændernes egen Opfindelse, med mindre de i ældre Tider kunne have havt dem ligedanne af Been, som Tilfældet er med adskillige andre af deres Pile-Redskaber. Til denne Fangst samle mange sig i en af deres største Konebaade, der tilforn er vel belagt i Bunden med opblæste Kobbe-Blærer **), for at hindre den fra at synke, ifald den skulde af Hvalens Spor kastes omkuld; man forfølger den da stærkt ved at roe med løse Kajak-Aarer (som ellers kun bruges til Kajakker); med dem staae Mandfolkene oprettede til begge Sider, og stöde i Vandet med det ene Ende-Blad, hvorved de kunne give Baaden en Fahrt, som en Piil; 2de af de beste Harpunerere stille sig i Forenden, hver med sin Lentze, som passe paa, hvor nogen Hval ligger rolig paa Vandet, da den best kommes nær, give da Signal at roe med en Fahrt til den, og Lentzeförerne gribe om Lentze-Stangen med

*) ventelig deriveret af *Kalluvok*, *rapper til sig*, og skulde da betyde: *den som søger at rappe noget til sig*, eller: *noget at stöde ind med og igjen trække til sig*, fordi den immer trækkes hurtig tilbage, naar man har lentzet dermed.

**) som findes beskrevet i min Afhandling om Fange-Redskaberne til Sælhunde, i Sælskabets Skrifters sidst udkomne 5te D. 2. H. p. 151. Fig. 6.

begge Hænderne, den højre langt bag, og den venstre længere foran, og stikke dermed Hvalen, men i det samme trække den strax tilbage igjen, at den ej skal mistes; man stikker den helst bag Lallerne for at træffe Hjertet, hvorpaa Hvalen vel strax søger til Bunds, saa man desmere maae skynde sig at faae trukken Lentzen tilbage, men den kommer snart op igjen, og dersom man hører den tude under Pustningen, og seer Blod sprudes af Puste-Hullerne, saa er det Tegn, at den er vel truffen; Den bliver siden meget sky, men man forfølger den desstærkere, ved at give agt paa de opstigende Vandbobler og kunne følge det Strøg, den tager hen under Vandet, for at kunne være lige ved den, naar den kommer frem igjen; for alting søger man at indgjerde den, at den ej skal søge den vilde Søs, hvorfor man og undertiden har flere Baade til Hjælp; man bliver saa ved at lentze den paa ny, indtil den er død, da den taaler flere Stik, naar man ej træffer Hjertet, men det lykkes og undertiden at dræbe den ved første Stik, derpaa den bindes til Baaden ved Remmer og af flere Baade buxeres i Land. Ved denne Fangst komme Indbyggerne ikke sjelden i Fare, naar de forfølge den for langt til Søs, og siden i paakommende Storm ej kunne naae til Lands; i saa Fald maae man og ofte slippe Byttet, skjönt man allerede havde faaet det paa Slæbetoug. Undertiden synker og den stukne Hval, naar Lentzen, mislig brugt, har gennemstukket noget Irdvold, hvøved Luften gaaer ud, som skulde holde den op; jeg har været med at lentze en saadan Hval, der sank som et Bjerg, uagtet 4 Harpuner med Blærer *) vare kastede i den og 2de Kønsbaade lagde sig ved Siden af den, hvorfra man holdt

*) see min næstanførte Afhandling l. c. p. 131. Fig. 7.

fast i Harpuun-Remmerne for at holde den oppe, dog kan den efter nogle Dage flyde op, som Aadsel, naar Betændelsen er kommen i den, og *Hajerne* ikke imidlertid opæde den; det overblevne kan da blive berget og komme til Nytte. Naar den ikke er mislig stukken, og skal til at döe, skyder den sig, som en Piil, frem langs Vandets Overflade, slaaende og strittende med Sporen (hvilken Adfærd den har tilfælles med andre Fiske) og er da höjst farlig, ifald den skulde törne paa en Baad. De Lentze-Stik, som end ikke strax dræbe den, kunne dog siden blive dödelige for den, da der saare let gaaer Betændelse i Saaret, men den driver da op paa andre Steder, uden just at komme Indbyggerne, og mindst de egentlige Fangere, til Nytte, hvorpaa jeg har havt et overtydende Exempel, da jeg eengang, ved at roe imellem en Flok Stubhvale med min Kajak, fik Lyst at slaae min Söefugle-Piil i en af dem, som ogsaa traf ret dybt, saasom jeg var den meget nær, men formedelst Modhagerne blev siddende, saa at Hvalen löb bort dermed; imidlertid bragde en Grönländer mig min Piil efter flere Dages Forløb, som var funden i et opdrevet Hval-Aadsel, derfor Hvalen maae vare död af dette ringe Pile-Stik ved Saarets Betændelse.

I Færöerne siges denne Hval at löbe sig selv paa Sandgrundene, og maae sætte Livet til, eller og Indbyggerne samle sig allevegne fra, naar de see en Hval-Stiim, for at indgjerde den fra Havet og drive den omsider paa Sandgrundene, hvor de dræbe den i Mængde *): dertil ere vel dog ikke mange Steder bekvemme, men jeg formoder, at det hermed gaaer til, som

*) som Debes beretter i hans færöiske Beskrivelse p. 156. og følgende. jvnf. Landts færöiske Beskr. p. 393.

med Fangsten af *Springeren* (*Delphinus Delphis Linnæi*), der egentlig kun lykkes paa eet Sted i hele Söndmöers Fogderie, ja vel i hele Norge, formedelst en vis Stedets Beliggenhed *).

Stubhvalen har adskillige Fiender, især:

1. *Spæk-Huggeren* (*Delphinus Orca* **) af Grönländerne kaldet *Ardlurksoak*, og
2. *Lille-Vangen* (*Physeter Microps* ***) Grönländernes *Ardluk*.

Hvilke begge flokkeviis hænge sig fast med deres Tænder paa den ved Sporen og Lallerne, dog, om de ikke ere des flere maac de lade den fahre, men i vidrig Fald ödelægge de den omsider som vaabenlös.

3. *Hajen* eller *Haakallen* (*Squalus Carcharias Linnæi*) opæder kun de döde, især sjunkne.
4. *Hval-Ruret* (*Lepas balænaris Gmelini* ****) sidder især paa dette Slags Hval, og findes i Hobetal i Lallegruberne, paa Bringen, under Svalget, ved Navlen og paa Sporen, meget stærkt fastvoxet til, og ligesom indgroet, i Sværen, som og tildeels gaer op i Skallens underste Hulinger.

*) see Ströms Söndmöers Beskr. I p. 310 og 2. p. 90.

**) Müll. Prodr. Zool. Dan. Sp. 57. Holtens Fauna p. 173.

***) Linnæi Syst. nat. I. p. 107. sp. 3. Faun. grönl. p. 44. spec. 27. Gmel. Syst. p. 228. sp. 3.

****) Syst. nat. p. 3208 sp. 5. Denne confunderes meget med *Lepas Diadema*, hvilket jeg vil söge Lejlighed at berigtige i næstfølgende Bidrag.

Grönländerne sige det, som og kan være troeligt, at de tjene Hvalen til et Advarsels Mærke, thi, naar man kommer den nær, og skygger over dem, trække Dyrene sig ind i deres Skaller, og derved foraarsage en Krillen i Hvalens Hud, hvorpaa Hvalen mærker, at der maae være Fare paa færde ved en eller anden sig nærmende Fiende. Grönländerne selv have disse Ruur, som et Mærke, at istikke Hvalen efter ved Lallerne. Naar disse Ruur ellers blive mange, maae de uden Tvivl gjøre Hvalen Ulejlighed, thi de snerpe Huden sammen. De findes baade paa Unge og Gamle.

5. I Selskab med samme har jeg og fundet et andet Ruur, der er næsten blot for Skal, nemlig, *det Örcde Ruur* (*Lepas aurita* Linnæi *).

6. Ogsaa paa denne Hval har jeg fundet et slags *Fiskebjörn*, som man kalder *Hvalluus* (*Oniscus Ceti* **), der suer sig fast i Huden eller hefter sig med sine store Kløer, og vel ikke heller kan være Hvalen nogen behagelig Gjest, men

*) Om dette Ruur vil jeg og i næstfølgende Bidrag tale noget mere.

**) Denne har Skribenterne været noget uenige om, til hvad Genus den skulde henføres. Linné, Pallas, Müller og Gmelin regne den til Genus Onisci, ligesaa Fabricius i sine ældre Skrifter, men i hans Entomologia Systematica 2,509,22. staaer den under Genus Cymothoæ, derpaa i Supplementbindet p. 570. under Genus Pycnogni; De Geer har derimod i hans Insektværk 7de Deel p. 541 regnet den til Genus Sqvillæ. For mig synes den rigtigst at høre blant Pycnognia.

troes med føje at gjøre den saa urolig undertiden, at den
desaarsag gjør de ovenanførte Spring over Havbrynen.

Til Slutning vil jeg anføre denne Hvals Synonomie, saa-
vidt jeg troer den at være rigtig. Ved de i min Fauna l. c.
anførte Synonyma finder jeg inter at forandre, men, foruden de
allerede i dette mit Bidrag anførte, maae jeg endnu tilføje flere,
og for at have dem alle samlede paa eet Sted, vil jeg her ordne
dem efter hinanden:

Balæna Boops, Linn. Syst. nat. 1,106,3. Erxleb. Mamm. 608,3.

Gmel. Syst. nat. 225,3. Müll. Prodr. p. VIII. Borowsky

Naturg. Thierr. 2,21,3. Mohr Isl. Naturlh. 13,24. Landts

Færøiske Beskriv. 240. Schrebers Saugthiere Tab. CCCXXXIV.

*Balæna fistula duplici in rostro, protuberantia corniformi in
extremo dorso*, Arredi Gener. 77. Synon. 107.

Balæna rostro acuto, Brisson anim. 224,7.

Fubartes, Klein Pisc. Müss. 2,13.

Butskop Eged. grönl. p. 41.

Butskopf, Martens Spitsberg. Reise §. 98. Adlungs gesch.
Nordostl. Schiff. p. 384,4.

Hrafn-Reidar, Torf. grönl. antiqv. 90. Olafs. og Povels.
Reise gjennem Iisl. 542.

Hrefna v. Balæna media ventre plicato, Olavii octon. Iisl.
Reise, p. 79,4.

Hrafn-Hvalir, Specul. Reg. p. 124.

- Sildqual*, Ström Söndm. Beskriv. 298.
Stubben, Leem Beskr. over Lapperne p. 299.
Grindehval, Debes Færöern. Beskrivelse p. 155.
Pflockfisch, Andersons Efterr. om Island, Grönland og Strat-
 Davis p. 191. §. XLIII. Cranz Grönl. p. 146,5.
Spring-Finhval, Holten Dannemarks og Norges Fauna p. 163.
 The Pike-Headed Whale Britt. Zool. 3. p. 40.

Den Figur, man har paa denne Hval hos Schreber, er taalig, dog har den de Fejl: at Snudens Overdeel løber for spids til; Furerne paa Bugen løbe for retlinede, vel sees noget, som ligner en Vinkel, men samme dannes dog ej af Furernes Sammenløb; Lallerne løbe alt for spidse til og ere før korte; og Pustebuklen, samt de 3 Rader Bugler foran samme, mangle ganske; saa at en bedre Tegning vist nok kunde ønskes, hvilken jeg har søgt at give i hosfølgende Fig. 1.

3die Bidrag.

Om *Hval-Ruuret* (*Lepas Balænaris*, *Lepas Diadema* og *Lepas aurita*.)

De 2de første her nævnte Arter fortjene egentlig Navnet *Hvalruur*, som opholdende sig paa Hvalene og begavede med kullede sammensatte Skaller, gjennem hvilke de fastsue sig; men den 3die Art, skjönt nøgen og mere nærmende sig *Angletasken* (*Lepas Anatifera* Linnæi), maac dog og ved denne Lejlighed omtales, saasom den findes i Selskab med den første.

Om *Lepas Balænaris* og *Lepas Diadema* hersker stor Forvirring hos Skribenterne, da nogle kalde den *nordiske Art*: *Balæna-*

ris og den sydlige Art: Diadema, men andre lige tværtimod; atter andre blande begge sammen, skjønt de virkelig ere heel forskjellige *). Jeg vil derfor her søge at berigtige sligt og bringe begges Synonymie i bedre Orden. Hvalruur kalder jeg dem begge, som et Skjæln-Navn fra Bjerg-Ruur, hvilket Navn Ström i sin Söndmöerske Beskrivelse **) giver alle de Ruur eller Lepadés, som findes paa Klipperne ved Strandkanten; men den ene maae kaldes den højbuglede, og den anden den fladbuglede, efter deres Skikkelse, eller den nordlige og den sydlige, efter deres Opholdssted. Det kan vel ikke paatvivles, at jo Linné, hvor han förste Sted i sit System ***) melder om Lepas Diadema, maae forstaae den fladbuglede eller sydlige Art, da han angiver det Indiske Hav at være dens Opholdssted, citerer og Rumphs Figur, som just hörer til denne Art, derpaa og den specifique Benævnelse "testa subrorunda sexlobata sulcata fixa" ganske got passer, men ligesaa sikkert viser Beskrivelsen i et senere Skrift ****) over Lepas Diadema, at han den gang maae have havt den højbuglede eller nordlige Art for Öjne, saasom han der giver den "testam convexo-cylindricam," hvilket ingenlunde passer paa den sydlige eller fladbuglede *****); Skade, at han ikke der melder, hvor-

*) Endnu flere forskjellige Ruur-Arter kunne findes paa Hvalene, hvorpaa man har Exempel i Lamarks Tubicinella i Annalen des National-Museums Naturgesch. 1,300. t. 30 f. 1.

**) I. p. 160.

***) Syst. nat. 1 p. 1108 Sp. 13.

****) Mantissa 2. p. 544.

*****) I begge Henseender finder jeg en Walch, i der Naturforscher 10ter St. p. 84. 85. at tænke eens med mig.

fra han havde den, der ellers kunde givet et afgjørende Udslag. Schröter i sin *Einleitung in die Conchylienkenntnis* *) har ikke desmindre anført den højbuglede's Synonyma, og Beskrivelse under L. Diadema, og Gmelin i sit System. **) citerer falske Synonyma under begge Arter, men leverer Beskrivelsen af den højbuglede under dem begge, derfor hos ham alle Ting blive forvirrede og uforstaaelige.

Det bliver da vel rigtigst at lade den fladbuglede eller sydlige Art beholde Navnet *Diadema*, saasom den af ovenanførte Grunde maa troes at have for den anden faaet det af Linnè, skjönt ellers den højbuglede eller nordlige mere fortrinlig kunde tilkomme det for sin anseeligere Højde og større Lighed efter et Diadem, hvilket vel og har desmere bevæget en Chemnitz ***) og Spengler ****) med flere til at tillægge den dette Navn fremfor hiin.

Saaledes bliver, i mine Tanker, begge disse Hvalruur-Arters Synonymie rigtigst, som følger:

- I. Det højbuglede Hval-Ruur. *Lepas Balanaris*.
Lepas Balanaris, Müll. Prodr. Zool. Dan. Spec. 3024. Fauna Grönl. p. 425 Sp. 425. Gmel. Syst. nat. 3208,5. (men hans citerede Synonyma høre ikke hid, naar undtages Müllers og mit) Mohr Isl. Naturh. p. 126,307.

*) 3ter Band p. 515.

**) Syst. nat. p. 3208,4 og 5.

***) i hans Conchylienkabinet VIII. B. p. 319.

****) i Naturhist. Sælsk. Skr. I p. 189.

- Lepas Diadema*, Linn. Mant. 2, 544. Schröt. Einl. III, 513.
 (hvad Beskrivelsen og de citerte Synonyma angaaer) Born.
 Mus. Cæs. p. 10. t. 1. f. 5. 6. og Vign. a. p. 7. Naturh.
 Sælsk. Skr. 1, 189, 16. Landt. Fær. Beskr. p. 288.
- Balanus paa Hvalfisk*, Andersons Efterretn. om Iisl. Grönl.
 og Strat-Davis p. 190. Bomare Naturhist. (dansk Overs.)
 1, 307.
- Hvalluus*, Bomar. l. c. III, 615, (den förste).
- Hrudurkall*, Olafsens og Povelsens Reise igjennem Iisland p.
 1008. b.
- Die Walfischlaus*, Chemn. Conchylien. VIII, 319. f. 843.
 844.
- Balanus Polythalamius*, der Naturforscher VIII p. 149. t. 4. f.
 A. B. C. Neueste Manigfalt. III, 796.
- Walfischpocke*, Der Naturf. 25, 142.
- Den runde Balanus*, Olavii Iisl. Rejs. 594. t. 10. f. 4. 5.
- Polylopos balænaris*, Klein. Ostr. p. 176. §. 451, 2. t. 12. f.
 98.
- Lepas Diadema cylindrica*, Schröt. Journ. 4. p. 362. b. og
 5. p. 521. B.
- Balanus Compressus*, Gvalt. Test. t. 106. f. Q.
- Pediculus Ceti*, Philos. Transact. Vol. 50. P. 2. for Aar 1758.
 p. 851. t. 34. f. 7.
- Der am Walfisch sitzende Balanus*, Hebenstr. Mus. Richt. p.
 292.

Pou de Balaine, Davila Catal. rais. I. p. 404. no. 920.
 2. *Det stadbuglede Hvalruur*. *Lepas Diadema*.

Lepas Diadema, Linn. Syst. nat. 1. p. 1108 sp. 13. Schröt.
 Einl. 3,513 og Gmel. Syst. nat. 3208,4 (begge disse blot,
 hvad den specifikve Benævnelse angaaer, men ej i Hen-
 seende til Beskrivelse og Synonyma, der høre til den for-
 rige).

Lepas polythalamia, Berl. Naturh. Ges. Schrift. V, 464.

Balanus polythalamius complanatus, Der Naturf. 10. p. 83. t. 1.
 f. 11. 12.

Balanus contameratus, Schröt. Journ. 4. p. 358.

Lepas Diadema complanata, ibid. p. 362. a.

Die flache vielkammerigte Meereichel, Chemn. Conchylienkab.
 VIII. p. 325. f. 845. 846. Schröt. Eink. 3. p. 530,12.

Lepas balænaris, Naturh. Sælsk. Skr. 1,187.

Echinus, Rumph. Amb. t. 14. f. H.

Echinus planus, Petiv. aqvat. Amb. Icones. t. 1. f. XI.

Coronula balænaris, Annal. Nat. Mus. Naturgesch. 1. p. 303.
 306. t. XXX. f. 2. 3. 4.

Det højbuglede Hvalruur har jeg omstændelig beskrevet i
 min Fauna l. c. efter et levende Exemplar, hvorved jeg gjerne
 kunde lade det beroe, især da de anførte Figurer hos Chemnitz
 og Walch meget got svare til denne Beskrivelse, hvad Skallen
 angaaer; men, da jeg finder den franske Naturkyndige *L. Duf-*

fresne *) at være fast i den Tanke om Ruurerne (Lepadæ Linnæi) at de ere ikke *mangeskallede*, som Linné og andre Naturkyndige have formeent, men kun *eenskallede*, maae jeg efter min fulde Overbeviisning modsige dette, og til Beviis her anføre, hvad jeg har erfaret om dette Hvalruur, der ogsaa med nogen Forskjæl gjelder om de andre Arter.

At det er et mangeskallet Skaldyr, skulde vel ikke troes ved første Anseende, saa at man let med *Dufresne* kunde fristes til at holde samme for een i eet fortløbende Skal, der blot havde særskilte Klapper; men ved nøjere Undersøgning befindes det hele virkelig at bestaae af flere tætforenede Skaller, som vel ikke kunne skille sig ad, som det plejer at skee med de Toskalledes Klapper, men dog have deres Sutures eller Naaddinger, hvorved de hænge sammen, og i ældre fortørret Tilstand, naar alt det dyriske, som tjende til at holde dem sammen i disse Naaddinger, bliver forfulet, gaae fra hinanden i ordentlige Dele, hvorpaa jeg til ydermere Beviis har et saadant i sine Dele adskilt Exemplar at kunne fremvise. Disse saaledes tæt forenede Skaller danne da den cylindriske, mere eller mindre ophøjede og regelrette, Skikkelse, som det hele Skaldyr sees at have; Og denne Sammensætning falder endnu mere i Öjne paa adskillige andre Ruur-Arter, hvis Skaller mere gabe i Naaddingerne; der er altsaa, saalænge Dyret beboer samme eller dets Levninger ere tilstæde i en holdfast Tilstand, noget membran — eller hinde — arter, som igjen nemløber Skallernes Naaddinger og binder dem sammen. Uden til betragtet skulde denne Ruur-Art, efter sliq Forudsætning, *) i *Annalen Nat. Mus. l. c. p. 305.*

synes at bestaae af 12 Dele, 6 ophøjede, og 6 flade, men virkelig bestaaer den dog kun af 6 S sammensætninger, i hver af hvilke den ophøjede Deel maae ansees som Hoveddelen, og den flade Deel er sammes Sidefløj, foruden hvilken udvendige Sidefløj den og har til den modsatte Side en mindre Fløj, til indvendig at skyde ind under den næstfølgende Skal mod Overdelen til at danne det 6-sømmede Bæger, hvori Ormen egentlig opholder sig; 4 Skaller have saaledes 1 udvendig og 1 indvendig Sidefløj, men den 5te, som er den største af alle, har begge Sidefløjene udvendig, og den 6te, som er den mindste, har begge Sidefløjene indvendig. Det udvendige ophøjede eller buglede paa hver Skal, som er bredest ved Foden, men løber op i en Spids mod Mundingen, er igjen 4-deelt efter Længden ved 3de Furer, og kornet formedelst mange Tverrynker, der igjen overskjæres af andre langsløbende finere Rifler; men den udvendige flade Deel eller Sidefløj, som er bredest mod Toppen og løber spids til mod Foden (saaledes ganske modsat den buglede Deels Stilling), er udeelt og glat, kun sees (paa nogle mere, paa andre mindre, kjendelig) endeel fine tverløbende Striber. Texturen indvendig er meget fibret, da Skallen ingenlunde er en fast Substant, men sammensat af mange smaa Lameller eller Fibrer, der i de buglede Dele ere langsløbende, men i de flade Dele ere tverløbende. Ved et Mellømgulv er ellers deres hele sammensatte Skal deelt indvendig til 2de Bægere, som have Samqvem med hinanden ved en rund Aabning i Midten; det överste Bæger er glat og heelt, dog i Grunden 6-deelt ved fine Naaddinger, eller Længde-sømme, der svare til det forommeldte Udvendige, da dette Bægers Dele egentlig udgjøre een af Hoveddelenes Sidefløje; men det nederste Bæger fremviser 18 Piber, hvoraf 3 og 3 svare ud for hver

4-deelt udvendige Deel, men ere dog ringsom ved en fin Fure adskilte fra dem; disse Piber ere sammentrykte, nedentil bredere og buede, men opad tilspidsede, ligesaa mod Udkanten bredere afrundede, men mod Midten tilspidsede; imellem hver Pibe er en Skramme, som efter hver 3die Pibe er større og løber rummelig op under den udvendige flade Deel, og denne rummeligere Skramme ender mod Udkanten med en liden 3-kantet Bipibe.

Jeg troer da tilstrækkelig at have gøtgjort, at dette Ruur er mangeskallet og paa mange Maader sammensat af flere forskjellige Dele; men endnu maae jeg erindre, at Dyret, som har sin Bolig i det øverste Bager, er ved en Hudbeklædning paa Bagerets Sider forenet til en tverspændt Hud eller Hinde over Midterhullet, og igjennem dette end videre ved Seener og fine Huddele til det underste Bager, saa at Dele deraf endog trænge sig ind i alle Piber og Skrammer, hvorved det bliver sat i Stand til at fastsue sig saa stærkt til Hvalen, at dens Svar gaaer op i det underste Bager og tildeels i Piberne selv; jeg holder for, at de Unge have været fladere i det underste Bager, men under deres Tilvæxt er Hvalens Hud groet ind i Huulheden, og har dannet den til et desto større Bager. Foruden de nu anførte Skaller maae jeg ikke glemme at melde om 2de smaa Skalklappe, som paa den Hud, der gaaer tværs over øverste Bagers Munding, hvile som et lidet Dæksel ved Dyrets Aabning i denne Hud, og kunne lukke til eller gaae fra begge Sider; disse Dæksel-Skaller ere buglede, næsten trekantede, bredest i Roden, men krumspidse opad, som Tænder vendende Spidsene mod Aabningen, men ubetydelige, og sidde for sig selv ganske skilte fra de andre Skaller, uden for saavidt Dæksel-Huden

forbinder dem med samme. Ormen selv, som beboer denne Skal, har jeg vel søgt at beskrive i min Fauna l. c., men den fortjener dog en omstændeligere Beskrivelse, end der kunde tages Rum til. Det første af den, som falder i Öjne, er en lasket, guulagrig, noget opsvulnen Hud, som dækker det överste Bagers Munding fra Side til anden, og har en Skramme midt i, stilende fra den midterste böjede Udkant (eller spidse böjede Ende af en af de største Skalstykker) til den midterste ret opstaaende Udkant (eller den spidse Ende af en af de mindste Skalstykker), som er lige tvært over for, dog naaer denne Skramme ej ganske til Skallen; paa den Side mod den ret opstaaende Udkant er den Skallen nærmest, og har en høj opstaaende Spids, som dannes af 2de Hudlæppe, een fra hver Side, til at lukke op og i for Ormen, som igjennem Skrammen skyder sig ud og ind; disse 2de Hudlæppe blive mod den anden Side lavere og lavere, indtil lidet over Midten, hvor Skrammen endes; herpaa følge de ovenanførte 2de smaa Dæksel-Skaller eller Klappe. Under denne Overhud ligger den egentlige Orm vendt med Vommen mod Skalklappene, hvor den og er forenet med Huden selv, men med Mundingen vendt mod Hud-Dækselets ovenmeldte spidse Forhöjning; fra Vommen gaer en lang Hals, paa hvilken den har i alt 24 Arme, som sidde parviis, 6 Par paa hver Side, 2 og 2 paa een og samme Rod-Stilk; de have alle ved Roden en hvid haard glat Bruske, især de nederste, men Armene selv ere rødgraa; de yderste ere længst, dog ej megen Forskjæl paa de 6 yderste Par i Længden, disse sidde og tæt ved hinanden og udgjøre Fordelen; midt imellem de to yderste Pars Rödder findes en smal lang Snaabel, som et Suerör, der er meget længere end Armene, og har ved Grunden paa bageste eller underste Side en udvidet Aabning,

der løber igjennem hele Halsens Huulhed indtil Vommen, hvilken jeg derfor holder for Rumpe-Aabningen (maaskee den tillige er Födels-Aabningen); lidet fra disse yderste 6 Par Arme sidde, ligesom for sig selv, de næstfølgende 4 Par, der ere kortere, men bredere og haardere ved Roden; efter et kjendeligere Mellemlum følge tæt ved Vommen de övrige 2 Par, som slutte Troppen, og ere meget kortere og bredere, samt haardere ved Roden; alle Armene have dette tilfælles, at de krumme sig opad og ind mod Munden, de nederste krumme dog mere ind til Siden, og hver Arm er krum, spids, sammentrykt til Siderne og paa invendige Side forsynet med mange smaa Takker, saa at den seer ud som en Saug eller Fjær, og den hele Samling som en Fjærbusk, hvilken Ormen med sin ganske Hals rækker idelig ud af Dæksel-Skrammen, bevægende samme frem og tilbage, ligesom man griber for sig med Fingrene paa en Haand, alle krummede til een Side, og trækker uden al Tvivl derved sin Föde til sig; midt imellem de 2 nederste Par Arme er paa Halsen den egentlige Mundaabning, der er temmelig stor, omgivet af 4 blöde og 4 bruskede Tænder; de blöde ere i det højeste som Kjertler, og deraf sidder det överste Par for Mundens överste Ende mod de lange Arme, og ere meget korte, brune og takkede indvendig, krummende sig bag ud; det andet Par blöde Tænder sidder bag ved, rvert over for de første, og ere ligesaa korte, men lysere og bredere; paa Mundens Sider sidde de bruskede Tænder, som ere hvide og savtaktede for Enden, de to forreste ere smale, men de bageste bredere, disse böje sig fra Siderne ind i Mundhullet, og tillukke samme, tjene vel ellers og til at knuse Föden, för den indlades videre, de blöde derimod ligge fra for og bag uden paa de bruskede, og over dem igjen ligge de för

omtalte nederste 2 Par Arme; inde i det överste Bæger er endnu paa hver Side af Vommen, tæt föjet til Skallen en brüun Pose, der er som en Spände-Sene og ligesom mangedeelt, med sin överste Ende forenet med Daksel-Huden, og med sin nederste skydes hen til Midterhullets slimagtige Overtræk, saa at den kan virke baade oven og nedent med sin Spände-Kraft.

Efter denne fuldstændige Beskrivelse baade over Skallen og Ormen, troer jeg mig og beföjet til at kunne modsige Hr. Düfresne, som *) ikke kan indsee, hvorledes Skallen kan voxe Tid efter anden med Ormen, derfor han hellere vil antage, at Ormen, naar den ved sin Væxt finder den gamle Bolig for trang, da forlader samme, og bygger sig en ny rummeligere; men hvorledes vil den kunne det, da Dyr-Substantsen allevegne er saa indvævet imellem Skallen i dens Naaddinger, og dens Rör? og, maae jeg spørge, hvorledes skulde den nögne Orm, om den kunde forlade Skallen, saa hastig igjen faae dannet en ny Skal, hvormed at finde Fodfæste paa Hvalen under dens idelige Bevægelser? Bedre lader det sig dog forestille, at, naar dette Skaldyr igjennem sin Födselsaabning har afsat sin Unge med en tynd Skal-Beklädning, ligesom andre Skaldyr, og den dertil søger Lejlighed, medens Hvalen, som ikke sjeldenskeer, ligger stille en föje Tid paa Havets Overflade, denne Unge da falder paa Hvalens Hud og hæfter sig fast, samt derpaa Tid efter anden Skallen voxer med Dyret, bliver stærkere og udvider sig især i Naaddingerne ved Afsætning af Dyrets Substants eller dertil passende Kalk-Materie, som mere og mere hærdes, saale-

*) Annal. Natur. Mus. 1. c.

des som allerede for mig afg. Hr. Kunstforvalter Spengler har gjort det fatteligt *).

Hvad egentlig udgjör Hvalrurets Föde, kan jeg ej bestemt sige, dog tænker jeg, at det fortærer alle slimige smaa Dyr i Havet, som det med sine Arme faaer trakt til sig; selv Hvalens omgivende Fedme kan komme det tilgode; jeg har i dets Huling fundet Tanglaus, maaskee samme var dets tiltænkte Föde?

Det *buglede Hvalruur* har jeg (som ommeldt i næstforegaaende Bidrag) fundet i Mængde paa *Stubhvalen*, vel adspredt overalt paa dens Hud, men især paa Bringen i dens Furer flere tæt pakke- de paa hinanden, derfor det og af Grönländerne kaldes *Keporkab Katungiarsoa*, det er, *Stubhvalens store Ruur*, thi ethvert Slags *Ruur* hedder hos dem *Katungiak*, det er, *Overflad-Söger* (deriveret af *Ka*, *Overflade*; *Hud*), fordi det sætter sig fast paa Overfladen af en Steen eller andet, ogsaa paa Huden af en Hval.

Det 3die Slags ovennømtalte Hvalruur, nemlig: *det nøgne eller örede*, *Lepas aurita* Linnæi **), behöver jeg kun kortelig at vedröre, da det heel vel af andre, især af Chemnitz ***), og Spengler ****) er beskrevet og afbildet; men jeg griber Lejligheden at rette en Fejl, jeg har begaaet i min Fauna Grönlandica *****), hvor jeg

*) I Naturhist. Selsk. Skr. 1ste B. 1ste Hæfte, p. 208 og fölg.

**) Syst. nat. 1110, 19. Gmel. Syst. 3212, 14. Schröt. Einl. 3, 524, 13.

***) Conchylienkab. 8. p. 345. f. 857. 858.

****) Naturhist. Selsk. Skr. 1. p. 205.

*****) Pag. 420.

har anseet det for Unge af *Lepas Balenaris*, fordi jeg fandt flere af dem siddende paa sammes överste Omkreds, just paa Sideskaller-nes Spidse, ret som de kunde være udsiede af sammes Rör, og jeg da ej kjendte dette Ormeslag, men finder nu, at det virkelig har været *Lepas aurita*, som saaledes har planter sig paa Toppen af *Lepas Balenaris*, hvor og Spengler *), saavel som Schröter **), siger det at være fundet. Hvilket arrigt Syn denne Samling af 2de saa forskjellige Ruurarter giver, vil hosfølgende Tegning vise, hvis Forklaring er:

Fig. 2. Lit. a. Det buglede Hvalruur.

b. Sammes udstrakte Orm.

c. c. c. Dens 24 Arme i 3 Afdelinger.

d. Dens lange Snabel.

e. Rumpe-Aabningen.

f. Mundaabningen med omgivende Tænder.

g. Dækselhuden med dens Skramme og Skalklappe.

h. h. h. *Lepas aurita*.

4de Bidrag.

Om 1) *Blaastaalen* (*Labrus coeruleus*).

2) *Rödsnekken* (*Labrus carneus*) og

3) *Berggylten* (*Labrus exoletus*).

Disse 3de Norske Fiskearter ere hinanden saa nærforvandede, at det ikke er saa underligt, naar Skribenterne forvexle den ene

*) L. c. p. 206.

**) L. c. p. 525.

med den anden, hvilket især er skeet med den første og den sidste, der dog ere forskjellige Arter; men mere underligt, at man ej har agtet paa et endnu nærmere Forvandtskab imellem den første og den anden, som Han og Hun, det jeg tænker at kunne bevise.

Den sidste, nemlig: *Labrus Exoletus*, synes længst at have været Naturkyndige bekendt; den første, mig bekendt, som melder om den, er Linné i sin *Fauna Svecica* *), skjönt han der tillægger den Navnet *Blastahl*, som den skulde gives af Bahuserne, alligevel citerer han i sit *Systema naturæ* **) *Ströms Berggylte* ***), der i sig selv er en ganske anden Fisk, end de Norskes *Blaastaal* ****), (hvorom siden); Beskrivelsen hos Linné, hvor kort den end er, viser og, at *Berggylten*, og ikke *Blaastaalen*, kan være meent, naar den sammenholdes med *Ströms* Beskrivelser over disse Fiske. Jeg skulde og ej være langt fra at troe, at den Fisk, Linné kalder *Bergsnyltra* i sin *Westgothiske Reise* *****), bliver een og samme Fisk med de Norskes *Berggylte*, hvilken han dog i sin *Fauna* †) gjør til en egen Art, og kalder *Labrus Suillus*; men det er artigt, at han tillægger *Suillus* her kun 9 Pigge i *Rygfinnen*, da han dog har i sin *West-*

*) 2den edit p. 117. sp. 331.

**) 12te edit. p. 479 sp. 33.

***)) i hans Beskrivelse over *Söndmöer* 1ste Deel p. 267. n. 3.

****)) sammesteds p. 269.

*****)) p. 179.

†) Sp. 330.

gothiske Rejse tillagt *Bergsnyltran* 19 Pigge, alligevel forener han dem begge til een Art, baade i sin Fauna l. c. og i sit System *). hvilket er nu hvilket? ved det Mærke af 19 Pigge i Rygfinnen kommer *Bergsnyltran* overeens med *Berggylten*, og Ström l. c. antager den lige til for samme, og, skjönt han har anført 3de Varietæter, som han mener, af *Berggylten*, og ej just bestemmer, hvilken af dem han egentlig vil have henført til *Bergsnyltran*, saa er det dog troligt, at han nærmest sigter til den 3die eller sidste Varietæt, formedelst Piggens Overeensstemmelse i Rygfinnen. Jeg er af den Tanke, at Linné har ilde forstaaet sig selv i sin Westgothiske Rejse, hvor det første Tal i 19 kan have været urydelig aftrykt, som det just har sted i mit Exemplar, og da blot læst 9-Tallet, hvoraf han har ladet sig dessnærere forføre til at ansee den for forskjellig fra sin Exoletus, og uden Nöd danne en ny Art: Suillus, da ellers begge kunde være een og samme, især, da ingen siden, saavidt mig bekjendt, har givet nærmere Beskrivelse over denne *Labrus Suillus* **); Imidlertid, da ogsaa nogen Forskjællighed findes med de andre Finnestraaler og Pigge, derhos meldes om en sort Plet ved Sporen, som ej er bemærket paa den af mig betragtede *Berggylte*, saa tør jeg ikke saa ganske paastaae, at begge ere een og samme Art. Pletten ved Sporen har nok ellers meest bevæget Müller til at holde L. Suillus for at være Ströms 2den Varietæt af *Berggylten* ***).

*) l. c. p. 476. sp. 17.

**) thi den Beskrivelse Prof. Fabricius i sin Rejse nach Norwegen p. 74. har givet over L. Suillus, hörer unægtelig til *Blaasaanlen*,

***)) i hans Prodrömus Zool. Dan. p. 45 Sp. 381.

Vid. Sel. Skr. VI Deel, I Hæfte 1809. N

Denne Skribent vakler dog ogsaa i sine Meninger om den rette *Berggylte*, thi han citerer vel Ströms 3die Varietæt, som er min omskrevne, under *Labrus exoletus* *), men giver dog denne det norske Navn *Blaastaal*, som hos Ström er en ganske anden Art, derimod anfører under næste Nummer *Ascanii Berggalt* **), som en særskilt Art, da dog Ströms og *Ascanii* ere een og samme Fisk, hvorved Arterne urigrig ere forögede. Af Müller lod jeg mig selv forlede til at holde Grönlændernes *Keblernak* for *Labrus exoletus* ***), der dog rettere bliver *Blaastaalen*, som jeg kun löselig fik eengang at see i Vandet, uden at kunne bestemme noget vist, blandede derfor begge Fiskearter ligesaa urigtig sammen som andre mine Forgjengere.

Blaastaalen, som den 1ste af de i dette Bidrag ovenanförte Arter, synes Ström först at have beskrevet, og giver den endnu de Navne, *Blaagomme* og *Blaastak* ****), thi det af ham citerede Synonym af Artedi †) er saare tvivlsomt; Hvorledes den af andre er bleven formænet med *Berggylten* eller *L. exoletus*, har jeg allerede meldet, men Hr. *Ascanius* har rettelig skilt den fra samme, som en egen Art, under Navnet *Labrus coeruleus* ††), hvilket alligevel Müller i sin *Prodromus* l. c. har tvivlsomt anført som Synonym under sin *L. exoletus*. Det kan og ej paatvivles, at jo

*) l. c. p. 46. sp. 386.

**) *Asc. Icon. rer. nat. 1. p. 1. t. 1.*

***) i min *Fauna grönl. p. 166. sp. 120.*

****) *Söndm. Beskr. 1. p. 269.*

†) *Artedi Icht. Gen. p. 34. sp. 3.*

††) *Asc. Icon. rer. Nat. 2. p. 5. t. XII.*

Gmelins *Labrus variegatus* *), som er Pennants **) *Striped Wrasse*, bliver vor *Blaastaal*; ligeledes Fabricii *Blagyta* ***), skjönt han selv, som ovenmeldt, har anset den för *Labrus suillus*, thi Beskrivelserne vise det tydelig nok.

Rödsnekken, som den 2den af ovenanførte Fiske, har Ascanius ****) under det Navn *Labrus carneus*, og siger den i Norge bære Navn af *Sudernaal*, dog kaldtes den *Rödsnekke* i Krageröe, og Ström melder *****) om den under Navnet *Bergnebbe*. Den er da sidst bleven Systematikerne bekendt, da Müller er den første, som anfører den under *Ascanii* Navn †). Dog maae ogsaa hertil upaatvivlelig henføres Gmelins *Labrus trimaculatus* ††), som er Pennants †††) *Trimaculated Wrasse*.

Ved mit Ophold i Norge lærde jeg i Krageröe nøjere at kjende disse 3de Fiske-Slags, da de jevnlige fiskes der i Bugten, saa at jeg ved deres indbyrdes Sammenligning troer at kunne tale lidet mere bestemt om deres Forvandskab eller Foskjællighed, og vil begynde med *Blaastaalen*, og naar den noget nøjere er be-

*) Gmel. Syst. nat. p. 1294. sp. 58.

**) Britt. Zool. 3 p. 207. n. 4.

***) i Reise nach Norwegen p. 74.

****) Icon. rer. nat. 2. p. 6. t. XIII.

*****) i Nye Saml. af Norske Vidensk. Selsk. Skr. I p. 145.

†) i hans Prodr. Zool. Dan. p. 46. sp. 385.

††) l. c. spec. 57.

†††) l. c. p. 206. n. 3.

skreven, kan jeg fatte mig kortere om de andre 2de, ved at henføre dem til samme.

I. Blaastaalen.

Dens Synonymie bliver, efter oven bemærkte, følgende:

Blaaskaal, *Blaastak*, *Siogumme*, Pontop. Norges Naturl. Hist.
2 D. p. 176.

Blaagome, *Blaastaal*, *Blaastak*, Ströms Söndm. Beskr. p. 269.
Bomar: Naturhist. 1. p. 351.

Labrus coeruleus eller *Le Paon Bleu*, Ascan. Icon. rer. nat. 2. p.
5. t. XII

Blagylta, Fabricii Rejse nach Norw. p. 74.

Labrus Variegatus, Gmel. Syst. Nat. 1294, 98.

Striped Wrasse, Brit. Zool. 3. p. 207. n. 4.

Labrus exoletus, Faun. grönk. 166, 120.

Störrelsen af den, jeg betragtede, var i Længde 10 Tom. 6. Lin.; i Brede, det er, Højde ved Rygfinnen, hvor den er paa det højeste, 2 Tom. 8 Lin.; og da var Forholdet imellem Delene paa den hele Fisk:

<i>Hovedet</i> til Gjælleaabningen langs Siden	-	3 Tom. 2 Lin.
oven til indtil Ryggen af Kroppen	-	1 — 8 —
<i>Kroppen</i> derfra til Rygfinnen	-	1 — 7 —
<i>Rygfinnen</i> selv optog	-	4 — 10 —
Derfra til Sporen	-	1 — 4½ —
<i>Sporen</i> selv optog	-	1 — 6 —
<i>Hovedet</i> fra <i>Neb</i> til <i>Mundvig</i>	-	— 10 —
til <i>Öjuene</i>	-	1 — 3½ —

	Tom.	Lin.
neden til fra Neb til Gjælle-Aabningen	2	5
<i>Kroppen</i> neden til fra Gjælle-Aabning til		
Brystfinne	1	5
derfra til Bugfinnen	—	8
derfra til Gadboeret	2	3
Gadborfinnen selv oprager	1	9 $\frac{3}{4}$
derfra til Sporfinnen	1	3 $\frac{1}{4}$
Brystfinnen	1	9
Bugfinnen	1	5
Rygfinnens Højde bag til	1	—
for til	—	7
Gadborfinnens Højde næsten ligesaa		
Højden fra Rygfinnen til Bugen	2	7
til Gadborfinnen	2	2
ved Sporfinnen	1	2
Sporfinnen tversover	1	3
Tversover ved Gjælledækket	2	1
ved Öjnene	1	8
foran Öjnene	1	4
Nebbets Yderste	—	3
Tvers over Ryggen	—	11
ved Sporen	—	4 $\frac{1}{2}$
imellem Öjnene	—	8 $\frac{1}{2}$

Dens *Shikkelse* er sammentrykt-trind. Fra Nebbet rundes den af lige til Rygfinnen, hvor den siden omtrent til 16de Finne-Stræale beholder lige Højde, men derfra smales af indtil Sporen, da Sporen selv bliver igjen lidt bredere; Bugen rundes af fra

Neb til Gadbør, og derfra smales af til Sporen. Ryggen er noget fyldigere end Bugen.

Hovedet er aflangt, ægformigt, bag til bredest, for til meget afknebet, langnebbet, oven til buglerundt med et Indtryk imellem Öjnene; bag til indringes det fra Kroppen ved et paa Issen indløbende Cirkelskaar af 5 à 6 smaa Punkter paa hver Side, som dog i Midten ere afbrudte. Hele Overdelen, saavelsom Siderne for Öjnene, og Svælget neden til, er uden Skjæl, feedt og lasket, men paa Gjæledækket bag Öjnene ere smaa Skjæl, der ligne Kroppens, men meget mindre; Siderne ere plattrukte og Svælget noget skarpt. Fra Isse-Punkterne løber endnu et Cirkelskaar af omtrent 11 andre Punkter ned under Öjnene, som sees best, naar Fisken begynder at tørres ind.

Öjnene ere temmelig store, med sorteblaa Öjestene, men ildiröd Öjekreds, som igjen omgives af en blaaagtig, og yderst ude af en blank ligesom den inderste; de sidde mod Issen.

Næseborene ere 4, nemlig 2 paa hver Side, hvoraf det bageste sidder ovenfor Öjnenes Fordeel, er aflangt, smalt, fortil spidst; det 2det langt derfra foran Öjnene, og højere op, trekantet, meget mindre; begge ere kun smaa efter Fisken og række ej meget over Huden.

Munden er ej meget stor, naer kun $\frac{2}{3}$ hen mod Öjnene, inden i blaaagtig hvid, *Kjæberne* næsten lige lange, dog beholder den överste Fortrinet; begge forsynede med store laskede Læber,

de paa överste kunne lægges tilbage, og sees gjerne saaledes tilbage-
 lagte, hvorved Tänderne grine frem. *Overkjæben* bestaaer af
 et plat, nedtrykt, langt, afrundet, but Neb, der gaer ind
 under Hovedets tykke laskede Hud oven til, hvilken sidste kan
 skydes op og ned over det, og er altsaa derfra adskilt. *Nebbet*
 selv er overalt bedækket med den tykke Læbe, der i Omranden
 er tykkere, og danner en Bremme, ved Siderne samles det for-
 medelst en kort skraaløbende Klinge med Underkjæben, da en
 anden Klinge gaer fra Mundvigen op under Hovedets omtalte löse
 Hud; Klingen er ved Mundvigen bredere og but. *Læben* er ind-
 vendig, eller neden under mod Tänderne, furet og knudret.
Underkjæben er mere afkneben, dog but for Enden, har en li-
 den Klinge op under den överstes samlet, som i en Hængsel, i
 Mundvigen; dens Læber ere til Siderne meget laskede og nedhæn-
 gende, men for Enden ikke saa; Neden til er den ved andre,
 under Huden skjulte, Brusker forenet med Gjæledækkets forreste
 og inderste Ende til hver Side, imellem hvilke Svælget fremra-
 ger, skarp-trindt.

Tänderne ere: I Overkjæbens Omrand omtrent 22, der
 bag til ere smaa, blive forud større og større, og de 4 forre-
 ste udmærke sig især; alle ere krumme ind mod Munden, og
 haardbruskede imod de pleje at være paa Fiske, saa den er vel
 betandet: I Underkjæben endeel mindre, ellers vel ligesaa talrige.
 I Ganen kunde ingen Tænder sees, men der er den rynket og
 ujevn. Ej heller vare paa *Tungen* Tænder at finde; denne er
 liden, plat, kort, lanzetformig, hvid og glat.

Gjællerne ere 4, hvide, enkelte, krumme, kamtakkede, glatte, med blegrøde Fryndser.

Gjælledækket stort, utakket, skjælet, bestaaer af 2 Hovedstykker; det forreste, som bag Öjnene ligger oven paa det ander, er i Rhomboidalsk Krumming, der krummer sig forud under Öjnene, men bageste Rand heel; det bageste Stykke større, omgivende forrige, men ligger under samme med sin Forrand, er igjen deelt i 2de, hvoraf det forreste slipper ved överste Stykkes Baggrund, og ligger lidt oven paa det bageste større Stykke; dette har paa Bagranden mod Ryggen en toffibet Læp, som Til-satz.

Gjællefinnerne have 5 Straaler; flere fandt jeg ikke, som kunde kaldes virkelige Straaler, men neden til samles de fra begge Sider med en lasket Hud, der gaar tværs over Mellemgulvet, og er furet som til falske Straaler, hvori den 6te synes at ligge skjult, men dette er ubetydeligt, og kan bedre forbigaaes. Alle Straaler ligge næsten skjulte under Gjælledækket, og sees saare lidt af.

Gjælleaabningen er ellers temmelig stor og naaer op mod Ryggen.

Sidelinien sees vanskelig, punkteert med aflange Punkter fra Gjælleaabningens överste Huk i en Buc-Krumming ned til Sporens Midte, da den siden løber ret efter sammes Midte indtil Sporfinnen.

Rygfinnen begynder lige over Gjælleaabningen, løber siden langs Rygen til noget foran Sporen (hvor det afknebne Halestykke begynder), har 30 Straaler, som tage jevnt til i Højde indtil de 4 bageste, der igjen aftage, saa at Finnen gaaer i en ret Skraalinie op ad, men bag til afrundes; De 17 første Straaler have skarpe Pigge, som række lidt frem af Huden og bag deres Spidse ere forlængede med en blød, noget bruskelig og sammentrykt, afspidset, bag ud nedböjet Tilsatz (Ramentum); de övrige bageste ere blöde, og de 2 første af dem enkelte, de 4 fölgende todeelte, de 3 fölgende tredeelte, de övrige deelte i 4 à 5 Grene.

Brystfinnerne sidde ved Gjælle-Aabningen paa en ryk Rod, der er skjælet, og noget op paa Siderne foran Bugfinnen, have 15 Straaler, som ere blöde, og, da disse (den överste og nederste undtagen) ere deelte i 2 à 4 Grene, saa er den bred og rund for Enden, da de oven og neden fra tage til i Længde mod Midten.

Bugfinnerne sidde under Bugen, lige under Rygfinnens Begyndelse og noget bag Brystfinnerne, have 6 Straaler, hvoraf den överste pigget, de andre blöde, mangedeelte. Figuren bliver mere spids afrundet, da den 3die ovenfra er den længste; Straallerne ere stærkere, end paa Brystfinnerne.

Gatboret sidder midt paa Fisken, saa at der er lige langt til Sporens og Nebbets yderste.

Gatborfinnen begynder kort bag Gatboret, og naaer neppe saa langt som Rygfinnen, har 15 Straaler jevnt tiltagende til de

2 sidste, som ere lidt kortere, de 3 første *) ere piggede, som de første paa Ryggen; de øvrige bløde, den første af disse enkelt, de 3 følgende dobbelte, de andre 3 (neppe flere) deelte.

Sporfinnen er bred, afrundet for Enden, ved Roden og noget ud paa Straalerne skjæler, har 16 Straaler (foruden mindre ved Siden), der ere for det meeste grenede og stærke.

Skjællene, som bedække den hele Krop, ere kjendelige, og kunne let afgnides, ere afrundede for Enden, glatte, men have hver paa Eladen 1 & 2 buede Furer efter Omrandens Figur.

Furven er paa Ryggen, Hovedet og noget ned paa Siderne, søegrøn med mange bølgeløbende azurblaa dejlige Striber efter Længden, af hvilke 2de løbe i 2 rette Linier ud paa Sporen; Paa Hovedet sees og til Siderne nogle buede blaa Streger; og Svalget, samt Panden, og en Tverbue imellem Øjnene paa Issen, saa og i Nakken, er blaat. Bugen og alle Finnerne ere blegrøde, men Finnerne have en blaa Omrand, og paa Rygfinnen og Sporfinnen sees desuden nogle blaa Plette; det forreste af Rygfinnen i de 3 Straalers Strækning er desuden meest blaat. Brystfinnen derimod er noget mørkere, end de andre, har intet blaat. Det mærkes da let, at det maae være en dejlig Fisk, og visselig har jeg ingen seet smukkere i de nordlige Vande, og den synes i Vandet ganske blaa.

Kjødet er hvidt og velmagende. Indvendig findes *Leveren* bleghvid; *Hiertet* lidet, mørkebrunt; *Maven* aflang-trind, den

*) Ingenlunde 5 Pigge, som paa *Berggylten* (*Labrus exoletus*), ej heller blot 2, som *Ascanius* l. 6. anagtter, der maae have overseet den 3die.

Fisken i Dödens Angst gjerne krænger; og en ænlig *Tarm* gaar fra Maven til Gatboret; *Røet* var hvidt og glindsende. I den fandtes *Mjolk* og *Mærkerne* ved Gatboret viisde alle de betragtede at være *Hanner*.

Blaastaalen er en saltvands Fisk, som holder til i Bjergkløfter og Sreen-Uerer under Vandet, i Selskab med *Rödsnekken*, baade Sommer og Vinter, hvor den fiskes med Snøre og Krog, men Fiskerne faae og ofte deres Snøre forviklet imellem Stenene.

2. Rödsnekken.

Dens Synonomie er følgende:

Labrus carneus, Ascanii Icon. rer. nat. 2 p. 6. Tab. XIII. Müll. prodr. p. 46. sp. 385.

Bergnebbe, Nye Saml. af Kongl. norske Vidensk. Selsk. Skr. 1 p. 145.

Labrus trimaculatus, Gmel. Syst. Nat. p. 1294. spec. 57.
Trimaculated Wrasse, Brit. Zool. 3 p. 206. n. 3.

Denne Fiskes Længde var 8 Tom. 5 Lin., og Höjden ved Rygfinnen 1 Tom. 11 Lin. Den ligner *Blaastaalen* ganske i Skikkelse, og det eneste, hvori den skjælnes, er Farven; den er ej heller forekommet mig saa stor, som hiin. I eet Exemplar fandtes vel i Rygfinnen 31 Straaler, men i et andet kun 30, aldeles som hos *Blaastaalen*, og ligeledes havde det sig med Straaler og Pigge i alle Finnerne.

Farven er smukrød; dog blegere paa Bugen. Paa Ryggens Bag sees 3 store sorte Flække, hvoraf den bageste sidder ved Sporens Begyndelse; den 2den slutter Rygfinnen, den forreste sidder noget bedre hen paa Rygfinnen; disse 2de gaae noget op paa Finnestraalerne. Yderst paa Spor-Randen sees Tegn til den blaa Rand, som fandtes paa *Blaastaalen*, men neppe Tegn til sligt paa Rygfinnen; dog er denne for til mørk, hvor den blaa Flæk var paa *Blaastaalen*. Paa Hovedet sees og skjulte Spor efter nogle blaa Tegninger. Bugfinnerne ere hvide. Garborfinnen gulagtig.

I Indvoldene skjælnes den fra *Blaastaalen* ved at have de saa kaldte Buxer, eller Rogn i 2 trinde Poser, ved Garboret, hvor og var Hunmærke; i det mindste saaledes paa alle de Exemplarer, jeg betragtede.

Da saaledes alting hos *Blaastaalen* og *Rödsnekken* er eens, uden blot *Farven* og *Kjön-Mærkerne*, og de leve i Fælledskab med hinanden paa eet og samme Sted, förende ligedan Levemaade, begavede med ligedanne stærke Tænder til at knuse de Skaldyr, der saa hyppig forekomme i Bjergklöfterne i de norske Bugter, saa troer jeg mig noksom berettiget til at antage dem begge for een Fiske-Art, og kun forskjellig *Kjön*, saa at *Blaastaalen* er Hannen, og *Rödsnekken* Hunnen, og dette med saa meget mere Grund, som jeg ved Forespörgsel hos Fiskerne i Krageröe, hvor de saa jevnlig fiskes, fandt dem at erklære der samme, som en dem bekjendt Sag. De burde derfor opstilles i Systemer under eet og samme specifique Navn, og jeg vilde foreslaae at kalde den

Labrus speciosus, pinna dorsali ramentacea, pinna ani spinis 3.

a) mas coeruleo-variegatus.

b) foemina carnea, nigro trimaculata.

3. Berggylten.

Dens Synonomie bliver følgende:

Labrus exoletus, Lin. Syst. Nat. 1 p. 479. sp. 33. Faur.

Svec. p. 117. sp. 331. Gmel. Syst. p. 1291. sp. 33. Müll.
prodr. p. 46. spec. 386.

Berggylte, Pont. Norges Naturl. Hist. 2 p. 176. Ström Söndm.

1 p. 267. n. 3. Bomare Naturh. 1 p. 206,3.

La Carpe de mer, Ascan. Icon. rer. Nat. 1. p. 1. t. 1.

Labrus Berggalt, Müll. prodr. l. c. 387.

Bergsnyltra, Lin. Wgoth. Rejse p. 179?

Mit betragtede Exemplar var kun lidet, af Længde 5 Tom.
10½ Lin. og af Brede (regnet efter Højden fra Ryg til Bug) 1 T.
8½ Lin., da den ellers falder større. Den lignede meget en Kar-
rudse, var meget sammentrykt, oven og neden afrundet mod
Hoved og Hale.

Hovedet er som paa *Blaastaalen*, men har en meget kort
afstumpet Snude, der ellers har en nedskydende Pandehud og Læ-
ber, som hiin.

Munden er meget liden, (neppe paa den betragtede 3 Lin.
fra översr til nederst, naar den var oplukt) og overmaade kort

til Mundvigen; I begge Kjæberne endee smaa hvide Tænder, hvoraf de forreste størst.

Punkter paa Hovedet, og Næsebor, som paa Blaastaalen.

Øjnene havde en sorteblaa Öjesteen med en guldglindsende Ring.

Gjællerne som paa *Blaastaalen*. *Gjællefinnerne* have 5 fine Straaler. *Gjælledækket* som paa *Blaastaalen*, men det forreste Hovedstykke paa bageste Rand fint savtakket.

Rygfinnen har 26 Straaler, hvoraf 19 hvasse, som Pigge. *Brystfinnerne* have 13 Straaler, hvoraf den överste enkelt, de andre grenede. *Bugfinnerne* have 6 Straaler, hvoraf den överste pigget; de samles fra begge Sider ved en mellemlöbende lanzetformig Bruske. *Gatborfinnen* har 13 Straaler, hvoraf de 5 forreste piggede, ellers her og paa *Rygfinnen* ramentacei, ligesom hos *Blaastaalen*. *Sporfinnen* har 13 rette Straaler (de smaa ved Siderne ej beregnede), er noget afrundet for Enden, dog mindre end paa *Blaastaalen*.

Sidelinien löber nästen som paa *Blaastaalen*, dog krummes den mere brat ned mod Halen; den er ej heller punkteert, men bestaer af korte ophöjede smaa Streger i Rad efter hinanden. *Skjællene* som paa *Blaastaalen*.

Farven paa Kroppen er bleg og blaablandet, men paa Ryggen mørkere, ligesom violet, og i dette sees paa den hele Krop guldfarvede tverlöbende Flammer, der mod Bugen, som er Lysere, falde brandgule. Disse Flammer ere ikke Bredden af Skjællens,

som nogle have ment, thi Skjællene, naar de tages af, ere uden Farve, og Flammerne sees endda om det blaa. Paa Rygfinnen og Gatborfinnen sees og en Længde-Flamme, men noget mørkere guldfarvet. Brysfinnerne ere lysere, have kun ved Roden en Zinnoberfarvet Tverbue. Bugfinnerne endnu lysere, kun de överste Straaler lidt mørkere. Hovedet er mørkt oven til, lyst neden til, men under Öjnene sees 2 azurblaa Længde-Striber afvexlende med 2 brune guldblandede.

Denne falder og paa de samme Steder, som de 2de foregaaende, fanges og spises paa samme Maade, som de, og er en af de lakre Fiske-Arter. Men det er tydeligt nok, at den er en særskilt Art.

5te Bidrag.

Om *Strand-Reddiken* (*Holothuria Phantapus* *) og *Skjælspröjteren* (*Holothuria squamata* **).

Disse 2de hinanden nærgrændsende *Holothurie*-Arter findes heef got beskrevne og afbildede i *Zoologia Danica* ***); saa at jeg i den Henseende finder lidet eller intet at tillægge. Den sidste har jeg selv kortelig beskrevet i min *Fauna Grönlandica* ****)

*) Linn. Syst. nat. 1. p. 1089 sp. 2. Müll. prodr. sp. 2803. Gmel. Syst. nat. p. 3138. sp. 2.

***) Müll. Prodr. Sp. 2810. Gmel. Syst. 3141.11

****) Den sidste i 1ste Volumen p. 10. Tab X. f. 1 til 3. og den første i 3die Volumen p. 54. t. CXII og CXIII.

****) p. 356 sp. 348.

efter et maadeligt Exemplar, men siden faaet bedre og større sendte fra Grönland, deriblant nogle meget større, end de af Müller aftegnede. Den første fandt jeg ikke selv ved mit Ophold i Grönland, derfor den ej kunde anføres i min Fauna, men, efterat denne var udgivet, blev mig dog og 1 Exemplar deraf sendt fra den sydligste Colonie Julianeshaab, saa at den virkelig maae regnes med til de grönlandske Dyr-Arter. *Skjæl-Sprøjteren* hörde jeg aldrig Grönländerne benævne, men *Strand-Reddiken* blev mig sendt under det grönlandske Navn *Pyoaulik*. Jeg melder ellers kun her om disse 2de Holothurie-Arter, for at faae berigtiget en i *Zoologia Danica* indlöben Fejl ved Beskrivelsen over nogle af afg. Conferenceraad Müller efterladte Tegninger, deri den ene tages urigtig for den anden. Müller havde i 1ste Bind af Zoologien leveret 3de Figurer af *Skjæl-Sprøjteren* paa 11ode Kobberplade, men i Beskrivelsen derover, især i den danske Text *) erindret, at disse Figurer vare ufuldkomne, da de ej viisde Dyret i sin fulde Udstrækning, som han ej til den Tid havde seet, da Pladen blev stukken; men siden efter var han kommet over at see Dyret i fuldstændigere Udvikling, hvorefter han havde ladet gjøre en bedre Tegning, som han ved en anden Lejlighed agtede at lade udkomme. Blant hans Efterladenskaber fandtes og denne Tegning, og jeg har selv seet den hos ham med den Betydning, at det var den af ham meente, men i Selskab med samme laae og Tegningen til *Strand-Reddiken*; Da nu afgangne Hr. Professor Abildgaard efter hans Död blev betroet til at fortsætte Zoologien, er han bleven skuffet af Ligheden til at ansee disse Figurer for at høre alle til *Strand-Reddiken*, men de største

*) Danske Dyrhistorie 1ste Bind p. 40.

Figurer for at være udvoxne Orme, og de mindste for at være Unger, derfor leverer dem under eet paa den 112te og 113de Kobberplade, og siger p. 56. til Forklaring over Tab. CXIII. Fig. a. til d. "Pullum Holothuria Phantapodis" etc. Var det imidlertid faldet ham ind at efterses den danske Text over *Skjæl-Sprøjteren* i 1ste Bind p. 40, saa vilde han upaatvivlelig have dømt anderledes; der viser sig saa desuden mærkelig Forskjæl nok i disse smaa Figurer mod de større foregaaende over *Strand-Reddiken*, paa CXII. Plade Fig. 1 til 4, thi hines have kun 8 Föletraade, men disses derimod 10, hvilke og ere mindre grenede end hine, andet at forbigaae; men Mærket paa *Strand-Reddiken* er just at have 10 Föletraade *), men paa *Skjæl-Sprøjteren* derimod at kun have 8. Til at bestyrke min Paastand, at Figurerne a. b. c. d. paa den 113de Plade ikke skulle angive Unger af *Strand-Reddiken*, men virkelig ere de af Müller selv ommeldte bedre foranstaltede Figurer paa *Skjæl-Sprøjteren*, behøver jeg kun at anføre hans der leverte Beskrivelse, og bede at sammenholde samme med Figurerne, da det vil falde enhver i Öjne, til at give det sande Udslag. Denne lyder saaledes:

"I Aaret 1778, og altsaa efterat dette 1ste Heftes Kobber-Plader vare udgivne, fandt jeg et andet Exemplar af dette Dyr, som bragde min Formodning **) til en fuldkommen Sandhed. Hos dette rejsde sig den anden Ophævelse i en med Skjæl belagt Kegle, næsten halv saalang, som Dyret selv, og fremviisde i Enden et rödt Hul. Udaf dette Hul saae jeg, at hvidgraa

*) Paa mit ene Exemplar findes dog 11.

**) nemlig: om Aabning ogsaa i den bageste Ende.

"Ureenligheder udføre i en Afstand af halvanden Tomme. Des-
 "uden havde jeg det behagelige Syn at see, at alle Underfladens
 "ovenmeldte smaa Randknuder udstrækkede sig i hvide Rør med
 "rødbrune Sue-Blærer, og at Dyrets hele Foranstaltning tillige
 "udskjød sig af den større Ophævelse. Denne var en rosenrød
 "Hud, opblæst i en Cylinder, saa lang som den fjerde Deel af
 "Dyret; hist og her hængde enkelte Kjødtraade, og af Enden ud-
 "gik 8 rosenrøde Følarme, som Dyret efter Behag kunde trække
 "tilbage. De skilte sig deri fra de ovennævnte Føltraade, at de
 "ikke vare hvide og bladede, men røde og declte i fligede Grene,
 "dog kan jeg ikke ansee det for andet, end en blot Forandring
 "af den her aftegnede *Sprøjter*. Jeg benyttede mig af det Öje-
 "blik, i hvilket dette seendragtige Dyr fuldkommen havde ud-
 "viklet sig, og lod gjøre en fuldstændigere Tegning, som
 "altsaa først ved en anden Lejlighed kan udkomme. Af alle *Strand-*
 "*Sprøjtere* nærmer dens Skabning sig meest til *Strand-Reddikens*,
 "og dennes spæde Unger vil venteligen have megen Lighed med
 "vores *Skjæl-Sprøjter* *) i deres platte og punkterte Underflade,
 "i begge Aabningers Stilling paa Ryggens modsatte Yderligheder,
 "og i den opblæste Cylinder, fra hvilken Følarmene udspire; dog
 "synes de tydelige og hvidprikkede Skjæl, foruden andre Mærker,
 "at kunne tilstrækkeligen skille dem fra hverandre".

Sandheden troede jeg det pligtig at faae dette ved en saadan
 Lejlighed, som denne, bekjendtgjort, paa det Natur-Elskerne

*) Ventelig stod han i den Formening, at alle *Skjæl-sprøjtere* vare saa
 smaa, som de af ham seete, og derfor kun ligner dem ved
Strand-Reddikens Unger, da dog Erfaringen har siden viist,

kunde efter afgangne Conf. Müllers Hensigt lære at kjende *Skjæl-Sprøjteren* i sin sande Skikkelse, naar den fuldeltigen har udviklet sig, hvilket ellers maaskee vilde bleven overseet, og dem ubekjendt, som ej fik Dyret levende at see *).

6te. Bidrag.

Om den stoiske *Ödebille* (Byrrhus Stoicus) i Sammenligning med *Pille-Billen* (Byrrhus Pilula) **)

Denne liden Bille-Art er en Nykomling ***) som blot staaer opstillet i Müllers Prodrömus Zoologiæ Danicæ under det Navn *Cistela Stoica* p. 58. sp. 514. uden at jeg finder nogen siden at have villet oprage den i sit System, eller nogen anden Art beskrevet, som den kunde henføres til. Den korte Beskrivelse, han leverer paa den: "ovata, nigra abdomine ferrugineo" syntes dog at berettigede mig til at give dette Navn til en grønlandsk Bille,

at der ere *Skjæl-Sprøjtere*, som ej give *Strand-Reddiken* meget efter i Størrelse.

*) Unægtelig er det denæ, afg. Prof. Fabricius har seet og i sin Norske Rejsebeskrivelse p. 384. kalder et *besynderligt Söedyr, som han ej vidste at henføre til nogen af de Linneiske Slægter*, thi det viser hans korte, paa *Skjæl-Sprøjteren* aldeles passende, Beskrivelse.

**) Linn. Syst. Nat. 568,4. Gmel. Syst. 1613,4. Fabr. Entom. Syst. 1,84,2. Ej. Eleut. 1,103,2 Paykul Faun. Svec. 1,73,1.

***) Det bliver dog et Spørgsmaal, om den ikke tilforn har været Linné bekjendt, og bliver hans *Dermestes Pilula* i *Fauna Svec.* 144,427. da den der givne korte Beskrivelse mere passer til denne, end til *Byrrhus Pilula* i hans System, skjönt han selv troede den at være samme.

som jeg ej vidste at henføre til nogen anden, men denne Bestemmelse passede saa nøje til; hvilken jeg derfor og har anført og kortelig beskrevet i min Fauna grönl. p. 184. sp. 131. Men, da afg. Prof. Fabricius i sit System har brugt Slægtnavnet *Cistela* til et ganske ander slags Bille, og tilbageført *Pille-Billen* (*Cistela Pilula*, Mülleri *) til sin gamle Slægt *Byrrhus*, som den för hos Linné hörde til, og nærværende *stoiske Bille* maae, for medelst sin Lighed med den, høre til een og samme Slægt, saa har jeg og her villet kalde den: *Byrrhus Stoicus*, og efter Brünniche **) giver Slægten det danske Navn: *Öde-Billen*, altsaa her den *stoiske Öde-Bille*. För at give större Insekt-Kjendere desbedre Lejlighed at afgjøre, om den virkelig er en ny Art ***), vil jeg her levere dens fuldstændigere Beskrivelse med hosföjet Afbildning, og siden tilföje, hvad jeg har fundet forskjelligt hos *Pille-Billen* (*Byrrhus Pilula*) som den ellers saa meget nærmer sig i Lighed.

1. Den stoiske Öde-Bille.

Det hele Insekt udgjör en buglet og ægförmig Figur, der mod Bagdelen er tykkest. Er, naar det med sit Hoved er udstrakt, $4\frac{1}{2}$ Lin. langt, og største Brede lider mere end 2 Lin.

Hovedet er lidet, med en noget flad Isse, bag til udbredt, men för til afknebet, og förlænget ved en smalere *Snude*,

*) i hans Prodrömo p. 58. sp. 513.

** i han Zoologia Fundamenta p. 177.

***) eller de maaske ville have den henfört til Fabricii *Byrrhus ater* Ent. Syst. 1,85,5. Ej. Eleut. 1,104,6. som dog intet melder om den rustfärvade Underdeel m. m.

der er but for Enden, og ved en kjendelig Tverfure skilt fra Hovedet.

Öjnene sorte, ægformige, sidde oven til ved Hovedets Sider.

Famlestængerne sidde foran Öjnene, ere kjölle-endede, og bestaae af 10 smaa Leed, foruden det buklede Rodstykke; det 2det Leed neden fra er mere trindt og langstrakt, end de övrige; det 1ste og 3die til 6te derimod birte smaa, og sidde som en Perlerad; det 7de til 10de udgjöre Kjöllén, som er bredere end de övrige, langstrakt og cylindrisk, dog noget sammentrykt; det 10de eller yderste Leed störst og næsten klødeformig; Saa vel det buklede Rodstykke, som Kjöllén, har endeel fine Taver. Famlestængerne ere rodfæstede neden under Hovedpladen, og naar de böjes tilbage, naae de kun til Overlivets Midte.

Overlivet er buglet, for til smalest, og har en Bugt ind i forreste Tverrand, men er but tilrundet i bageste Rand; forreste, saavel som Siderandene, have en meget liden ophöjet Bræmme; mod Siderne gjør Overlivet en Kant, og böjer sig ned under Brystet, hvor det for og bag ender i en spids Vinkel; den bageste Vinkel böjes mindst, men den forreste böjer sig saa stærkt ned ad og forud, at den næsten fra begge Sider naaer til Munden, naar Hovedet er tilbagetrukket.

Rygskiltet er lidet, spidshjörnet.

Vingedækkene ere ægformige, meget buglede, neppe bræmmede, og kun fiint furede, med bageste Spids böje de ned over

Gatboret; foran er og Sideranden nedböjet over Födderne, noget buglet, og smaatavet.

Vingerne have meget overensstemmende med *Mariehögnernes* (*Coccinellæ*) og ere hvidagtige, men yderste Rand er gulagtig og fastere i sig, end det övrige, som en Ribbe; desuden gaer en stor sortagtig Aare efter Længden midt ad Vingen, som i Enden er haget, og en anden, som en Furk, stiler skjævt hen til det Sted, hvor den gule Yderrand slipper, den er sortagtig ligesom den hagede. Naar Vingerne udstrækkes, ere de meget længere, end Vingedækkene, men ellers skjules de under disse og ligge da opviklede med Spidsene tilbageböjede.

Brystet sees ej meget af, da det næsten skjules af de 2de forreste Par Födder, dog viser sig en liden kileformig ophöjet Deel med et Maaneskaar for til imellem de 2de forreste Födder, ligesom en liden Furk.

Brystsværdet er stort og plat, optager Rummet imellem de 2 bageste Par Födder og har bag sig et Par smaa Plader, i hvilke det bageste par Födder egentlig ere rodfastede; midt paa Brystsværdet (det er, næsten midt under Insektets Underdeel) sees et lidet indtrykt Kør af Farve med Bugen.

Vommen er meget flad, dog nedentil noget buglet og glat, har vel nogle bitte smaa Punkter, der gjøre den ujevn, men disse ere neppe synlige for det blotte Öje; den bestaaer af 5 Ringe, hvoraf den bageste störst, den forreste mindst.

Födärne ere meget korte, og, naar Billen hviler, ligge de plat sammentrukne under Bugen, da det 1ste Par i denne Stilling vender forud med sine Kløer, men de 2 bageste Par bag ud. De 2 første sidde tæt ved hinanden under Brystet, men det sidste Par langt bag dem ved Enden af Brystsværdet; dette Par er noget tykkere end de andre, ellers ere de næsten lige lange og ligedannede, meget sammentrykte; de ere rodfæstede midt under Kroppen, derfor, naar de ligge sammentrukne, stiler Laaret udad, Skinnebenet ind ad, og Anklen igjen ud ad. Laaret sidder forenet med Kroppen ved et lidet Rodstykke, og har paa bageste Rand en glindsende Rende, hvori Skinnebenet hviler, naar Føden er sammentrukken. Skinnebenet er næsten af Laarets Længde, paa den ydre Rand skarpt og savtakket, og paa den Side, som vender mod Bugen, buglehuul og glat, hvorunder Anklen næsten ligger skjult i den sammentrukne Tilstand; mod Anklen ender det med 2 krumme Braadde. Anklen er meget kort og smal, har 5 smaa Leed, som neden under ere laadne, ende med 2 store krumme Kløer.

Farven er paa hele Insektet oven til brunagtig sort (nogle brunere end andre); og det viser sig der noget knudret og laaddent med et fint Laad; men Hovedet er dog mørkere og slettere; hele Kroppens Underdeel er derimod, saavel som Födärne, rustfarvet, mere glat, og mindre laadden.

Denne Ödebille har jeg kun fundet i Grönland, hvor man kalder den *Pangaligiak*, det er, *Gangeren* eller den som besværlig kan løbe, saa den maae strænge sig an for at komme afsted

(af Pangalikpok, löber); dog fandt jeg den aldrig paa fri Mark, men de faa Stykker jeg saae, fremkom af Asken paa Skorstenen om Efteraaret, hvoraf jeg slutter, at de maae være hjembragte med Törven, som brugdes til Brændsel. Den kryber næsten som en Marihöne (Coccinella), og neppe fremrækker sine Födder uden for Kroppen under Gangen. Röer man den nok saa lidet, saa trækker den alle sine Lemmer til sig saa tæt, som mueligt; Hovedet skjules da næsten ganske under Overlivet, da det halv tilbagetrækkes lige indtil Öjnene, og det övrige forreste böjes ned mod Brystet; Famlestænglerne lægger den og tilbage under forreste Deel af Bryster, og Födderne sammenlægges plat under Bugen. I saadan Tilstand skulde man holde den for död, og, om man end pirrer den meget, bliver den dog ubevægelig, ja mine döde i samme Stilling paa Naalen, hvormed de bleve gennemstukne; formedelst denne Ubevægelighed har vel Müller kaldet den en *Stoicus*.

Fig. 3. Viser den i naturlig Störrelse fra Ryggen, *a*) Overlivet, *b*) en liden Deel af det ellers tilbagetrukne Hoved. *c*) Vingedækkene.

Fig. 4. Samme fra Bugen, *a*) Overlivets nedböjede Sider. *b*) den nedböjede Deel af Hovedet. *c*) Snuden. *d*) de nedböjede Sider af Vingedækkene. *e*) De 2 forreste Par Födder. *f*) Det bageste Par. *g*) Det indtrykte Kors. *h*) Vommens bageste Ring.

Fig. 5. Viser den forstörret fra Ryggen i blot Omraids. *a*) Overlivets bugtede Forrand. *b*) Hovedets synlige Deel

fremppippende i den sammentrukne Tilstand. *c)* Overlivets Bagrand. *d)* Rygskiltet.

Fig. 6. Hovedet forstørret. *a)* Dets forreste afknebne Deel. *b)* Öjnene. *c)* Snuden. *d)* Famlestænglernes bulkede Rod. *e)* De smaa Leed. *f)* Kjöllen.

Fig. 7. Rygskjoldet eller Overlivet forstørret, seet fra Siden. *a)* Ryggen. *b)* Forreste nedbøjede Vinkel. *c)* Bageste dito.

Fig. 8. En Vinge i naturlig Størrelse. *a)* Roden. *b)* Spidsen. *c)* Den gule Yderrand. *d)* Den sorte hagede Aare. *e)* Den furkede dito.

Fig. 9. En Fod forstørret. *a)* Laarets Grundstykke. *b)* Laaret. *c)* Skinnebenet. *d)* Den savtakke Rand. *e)* Braadene. *f)* Anklen. *g)* Kløerne.

2. Pille-Billen.

Den skjælner fra den foregaaende deri, at

a) Den er noget større, $4\frac{1}{2}$ Lin. lang og $2\frac{3}{4}$ Lin. bred, ellers i Dannelse hiin saa lig, at, foruden Farven, kun faa Skjælnemærker blive tilbage.

b) Paa *Hovedet* gaaer oven til fra Öjnene en neppe ophöjet Söm frem i en Trekant at indslutte en glat og ligesom med Olie oversmurt Plet bag til.

c) *Snuden* er ligeledes glat, over hvilken *Hovedets* Forrand ved *Tverfuren* er ophöjet og lidt tilbageböjet.

Vid. Sel. Skr. VI Deel, 1 Hæfte 1809. Q

- d) *Famlestænglerne* ere rustfarvede, men Kjöllen og det bulkede Rodstykke falder mere askegraa formedelst idelige lividagtige Taver.
- e) *Overlivet* har ingen Bugt paa forreste Rand, men gaar der i en ret Linie tversover.
- f) *Rygskiltet* er meget lidet, stumpvinklet, og sidder dybere, end *Vingedækkene*.
- g) *Vingedækkene* ere neppe furede, thi vel gives 3 å 10 bitte smaa Striber efter Længden, ligesom stærkere Aaregange, men de ere neppe, og ikke engang i al slags Stilling mod Lyset, synlige.
- h) *Vingerne* ere sortsmudsige, og den yderste Rand eller Ribben sortebrun.
- i) Hele Kroppens *Færve* er sort oven til, og seer ud som en brændt Nöddeskal, dog er den overklædt med en Mængde smaat liggende graagtigt Laad, naar man undtager Hovedets glatte Dele, hvor dette Laad ganske fattes; men paa hvert *Vingedække* sees 3 å 4 Længde-Striber, der ere stærkere sorte end det övrige, dog i Midten afbrudte ved omtrent 18 smaa hvide Punkter, som have deres Oprindelse af noget sneehvidt tæt siddende fint Laad, og ere saaledes ordnede i 2 Rader tvers over *Vingedækkene*, at de næsten danne en Halvmaane med Hornene forud vendte *); *Overlivet* er og tildeels mere graagtigt, end det övrige; Bugen falder mere graa og noget mørkebrunblandet, men
- *) Dette beföjer mig til at ansee dette betragtede Exemplar for Varietæten *n.* hos Paykul l. c. p. 75.

get fint punkteret, dens Laad er vel kort, men stivere end det paa Ryggen.

k) Det indtrykte Kors paa Brystsværdet sees tydeligere hos denne, da det er ligesaa stærk sort, som Striberne paa Vingedækkene.

l) Födderne ere paa denne Bugen ulige i Farve og rustfarvede.

Denne har jeg kun eengang seet i Drangedal i Norge om Efteraaret ved en græsset Myretue, saa at den hörer til den Norske Fauna. Den lignede vel hiin i Adfærd, dog forekom den mig ej under Sammentrækningen saa haardnakken, thi paa Naalen begyndte den dog at bevæge sig med Födderne, hvilket jeg paa hiin ej fik at see.

Fig. 10. viser Pille-Billen i naturlig Størrelse fra Ryggen med indtrukne Lemmer. a) Overlivet. b) En liden Deel af Hovedet. c) Rygskilter. d) De hvide Punkter i 2de Tverstriber. e) De sorte afbrudte Længde-Striber.

Fig. 11. Hovedet forstørret. a) Snuden. b) Den ophøjede Forrand. c) Öjnene. d) Den glatte trekantede Plet paa Baghovedet. f) Famlestænglerne.

7de Bidrag.

Om de 8 Indvolde-Orme-Arter, som i Zoologia Danica Vol. 2. p. 46. Tab. LXXIV. ere anførte under Navnene: 1) *Ascaris Phoca*. 2) *A. tubifera*. 3) *A. bifida*.

- 4) A. Rajæ. 5) A. Pleuronæctis. 6) A. Gadi. 7) A. versipellis og 8) A. Alcæ.

Det er Tid, at jeg nærmere erklærer mig over alle disse Orme, som fra min Haand ere komne til at opfylde denne Plade, det jeg hellere önskede ej at være skeet, saasom de tjene ikke til at give noget sandt Lys i Ormehistorien, af Aarsag at jeg da ikke var saa bevandret deri, som jeg siden er bleven, og jeg i Grönland ej var forsynet med de rette Öjerglas til at kunne bestemme dem nöjere, men blev ved mit Ophold siden i Norge jevnlig af Zoologiens Udgiver anmodet om Bidrag til nogle Kobberplader i samme Værk, han jeg da villig sendte et og andet, deriblandt disse Ormes Tegninger, stolende paa hans modnere Indsigter i Naturhistorien til blot at vælge, hvad der kunde findes passende til et saa praktigt Værk, og nærmere give mig sin Betænkning over det övrige. Men alt for hastig bleve paa mine Ord disse Tegninger stukne i Kobber, vel svarende til mine korte Beskrivelser derover, saavel i min Fauna grönlandica p. 272 til 276, som siden i Zoologien l. c. p. 46 til 48, men, naar dette der tildeels urigtig var bleven anført om det Genus, hvortil de egentlig hörde, og om hvad der var For- og Bag-Enden, maatte og Figurerne blive urigtigen forstaaede. Hr. Conf. Müller har vel siden i Texten p. 49 nærmere sagt sine Tanker herom, men dermed blev dog ikke al Tvivl hævet, jeg vil derfor her nærmere söge at berigtige alt og give, saaviir mueligt, disse Orme deres rette Plads iblant Indvolde-Ormene, med mere, jeg nu maatte vide til Oplysning ved deres Beskrivelse.

1. *Særens Spolorm. Fusaria s. Ascaris Phocæ.*

Denne er den første af de paa ovenmeldte Tab. LXXIV. i Zoologien opstillede Orme i Fig. 1, og jeg maae endnu vedblive den Mening, at den virkelig hører til *Spol-Orme-Slægten*, neml. det Orme-Slag, som har 3 smaa Knuder i Hoved-Enden, hvilken maae søges i den tilspidsede krumme Ende i Figuren, ganske omvendt imod det, jeg da urigtig havde angivet i Beskrivelsen *). Og, at denne Ende bliver Hovedets Ende, finder jeg nu endog mere passende med det, som hos mig er antegnet om dens Stilling og Bevægelser i sit naturlige Leje, at, naar den der ligger i Hob med flere, ligge de ikke krumbugtede omkring hinanden, men jevnslidet ved hinanden, blot sammenhængende ved den krumme smale Ende, og, naar de rives fra hinanden, krummer og bevæger den stedse den smale, men ikke saa den tykke Ende; thi denne er just de andre Spolormes Sædvane at holde Hovedet meest i Bevægelse. Vel har jeg ikke fundet Slægtmærket, de 3 Knuder i den spidse Ende, ligesaa lider som i den tykke, men dens Habitus er de andre Spolormes saa lig, at jeg ikke tør tvivle paa, at jo deres Nærværelse af nye og med bedre Öjglas forsynede Jagttagere ville findes. *Spol-Orme-Slægten* har hidtil været kaldet *Ascaris*, men da dette Navn af den Bambergske Stad-Physicus D. Zeder i hans *Anleitung zur Naturgeschichte der Eingeweidewurmer* p. 94. er bleven brugt til at bestemme en Under-Afdeling af Indvolde-Ormene, der indbefatter flere Slægter, bliver i følge heraf Slægtnavnet *Fusaria* hos ham paa denne at anvende, ogsaa findes den der p. 114. sp. 47. anført under det Navn *Fusaria Phocæ*, skjönt han blot der har meent

*) man jevnføre hermed min Erklæring i Naturh. Selsk. Skr. I. p. 155.

Goetzes *Ascaris Phocæ* *), og af *Rudolphi* ladet sig forføre til at ansee min for en anden Art og Slægt, da jeg dog et andet Sted troer med Grund at have anseet dem begge for een og samme **). Men i denne Spolorms Beskrivelse maatte det efter ovenanførte rigtigere hede:

Teres est, utrâqve extremitate attenuata, antice tamen magis exactè acuminata simulqve adunca, ad apicem posticum subtus rimâ transversim prædita.

At Dr. *Rudolphi* af at læse om denne Tversprække i Bag-Enden, som jeg tilforn kaldte For-Enden, har taget Anledning at henvføre denne Orm til *Ophiostoma-Slægten*, som han har dannet for andre kløftendede Indvolde-Orme ***) , og Dr. *Zeder* ****) heri har fulgt ham, er alt for flygtig skeet, da ingen Kløft er seet i Figuren, som kunde give den rimelig Plads blandt saadanne, men den ommeldte Sprække blot bliver at ansee for Gatbor og Udskydelses Sted for Avlellemmet.

Hvad der har bevæget *Gmelin* til 3die Gang falskelig at anføre den i sit System p. 3044 som en *Echinorynchus* sp. 1. indseer jeg ikke, han rettes og af *Zeder* l. c. p. 160,35.

2. Sælens Kradsler. *Echinorynchus Phocæ*.

Denne er den Orm jeg paa ovenanførte Kobberplade i Zoologien, under Navnet *Ascaris tubifera*, har ladet opstille i Fig. 2. men

*) i hans *Eingeweidwürmer* p. 73. t. 2. f. 9.

***) Man see *Naturh. Selsk. Skr.* 1. c.

****) see *Wiedemans Archiv für Zool. u. Zoor.* 2 B. 1. H. p. 48 og 54,4

*****) i hans *Anleit. zur Naturg. der Eingeweidew.* p. 128,1.

siden har indseet rettere at burde henføres til Kradsler-Slægten *) som Müller i Zoologien l. c. dömde, og tør formode, at en nöjagtigere Betragter, som det herefter maatte lykkes at faae denne Orm for Öje, vil komme til at stadfæste denne Mening. Men det Navn *tubifer*, som Gmelin har ladet den beholde, efterat have rettelig hensat den blant *Echinorynchos* **), saavel som Zeder ***) , finder jeg nu mindre passende, da jo alle *Echinorynchi* efter deres Slægtmarker maae være *tubiferi*, har derfor hellere kaldet den *Echinorynchus Phocæ*.

3. Sælens Gab-Orm, *Ophiostoma Phocæ*.

Denne er den 3die af de ommeldte Orme, som er afbildet i Fig. 3. paa den anførte Kobberplade i Zoologien, under Navnet *Ascaris bifida*, men jeg har siden troet at maatte give Müllers Mening Bifald, at den *kløftede Ende*, som jeg da ansaae for Bag-Ende, bliver at ansee for For-Ende ****), og den anden Ende med den udskudte Braad bliver Bag-Enden med et udskudt Avle-Lem i Lighed efter visse Hætte-Orme (*Cucullani*) og andre Indvolde-Orme. Men, naar da en kløftet Hoved-Ende skal afgjøre Slægten *Ophiostoma* efter Rudolphi Bestemmelse *****), kan jeg ej heller tage i Betænkning med ham, og Zeder †), at regne den til samme Slægt, derfor har kaldet den *Ophiostoma Phocæ*

*) Jevnf. min Erklæring i *Naturh. Sælsk. Skr.* 1 B. 2, H. p. 152.

***) *Syst. Nat.* 3044, 2.

****) *Anleit. zur Naturg. Eingew.* p. 160, 36.

*****) *jevnför Naturh. Sælsk. Skr.* 1 B. 1, H. p. 155.

†) *Wiedem. Arch.* 2 B. 1, H. p. 48, 544, og 2. B. 2, H. p. 30.

‡) l. c. p. 128, 2.

hellere end *bifidum*, der ej i mine Tanker passer sig, som Art-navn, ved Siden af Slægtnavnet *Ophiostoma*, som blev: *en gabeude Gab-Orm* *).

4. *Rokkens Spolorm. Fusaria s. Ascaris Rajæ.*

Denne er den 4de af ovenmeldte Orme-Arter, som er bleven afbildet i Zoologia Danica paa anførte Plade under Navnet *Ascaris Rajæ* i Fig. 4. og jeg finder intet at sige imod denne Art-Bestemmelse, naar kun tilføjes, at den nu, af de under Sælens Spolorm anførte Aarsager **), vel rettere med Zeder ***) kaldes *Fusaria Rajæ*, skjönt den hos Gmelin, der ikke har saa mange Under-Afdelinger af Indvolde-Ormene, som Zeder, staaer endnu med sit gamle Navn ****).

Men jeg maae her atter tilstaae, at hvad jeg tilforn kaldte Bag-Ende, maae ogsaa hos denne Orm med mere Grund kaldes For-Ende, da der er ingen Tvivl om, at jo denne smalere, ligesom afkappede, Ende har havt de sædvanlige Mund-Knuder, og at der, der viser sig i den tykkere, krumt tilspidsede, Ende, hörer til Gatbor og Avlelemmerne, i Overeenstemmelse med flere slags Indvolde-Orme. Da det saaledes maae lyde omvendt i dens Beskrivelse heel igjennem, vil jeg her til mere Tydelighed tilføje

*) Gmelin har den ellers l. c. p. 3030, som en *Ascaris* sp. 5. og Zeder l. c. p. 114, som en *Fusaria*.

***) see pag. 125.

****) i hans *Anleitung zur Naturg. Eingeweidew.* 124,87.

*****) i hans *Syst.* 3037,75.

det fornødne. Bag-Enden er vel tykkere, end For-Enden, men yderst ude meget spids, ligesom forlænget med en krum Hage, som til Siderne er lidt sammentrykt og i Enden yderlig spids; dette kan dog bøje sig og krummes til alle Sider, derfor ikke maae være af hornfast Materie, uden maaskee alleryderst; til hver sammentrykt Side seer man paa samme en smal mørkere Strib (dog holdt mod Dagen viser den sig klarere, end det övrige), der ligesom deler denne Hage i 2de Dele, og lader aldeles til at være en Rende eller Fure, dog rækker Yder-Spidsen uden for denne Strib; denne Deel ligner derved en sammenklemt Krabbe-Kloe. Just paa det Sted, hvor Striben slipper, saae jeg den udskyde et haarfint Rör, som længe sad ude, og al den Umage uagtet, som jeg gjorde mig for at gnide det af, i Tanke at det kunde være et vedhængende lidet Haar eller Tave, lod det sig dog ej gjøre, saa at jeg blev overbeviist om, det væsentlig tilhörde Ormen; men, da jeg lagde den i Vand, trak den det ind, og vilde siden ej frem dermed, det maae derfor rimeligviis ansees for Hannens Avle-Lem. Den har i dette, saavel som i dens blege Farve og melkfarvede forviklede gjennemskinnende Tarme, Lighed med *Sälens Gab-Orm* *); men er meget blödere, saa at den endog kan snoe sig i meget ænge Skrue-Træk. Paa det Sted, hvor den krumme Hage föjes til Kroppen, er denne mere indkneben, hvilket især viser sig paa den ene Side. Den kringler sig idelig ved Bugletræk i Vandet, og søger at bore sig ind i blöde forekommende Ting.

*) P. 127.

Det er mig ubegribeligt, hvad der har bevæget Rudolphi og efter ham Zeder *) til at regne denne Orm til Gab-Orme-Slægten, da den ingen Kløft har i Enden, altsaa er denne Slægts Arter ganske ulig

5. Den grønlandske Flynders Kradsler. *Echinorynchus Platosoides*.

Saa kalder jeg nu gjerne med Müller og andre **) den Orm, som paa ommeldte Plade i Zoologia Danica findes afbildet i Fig. 5. og jeg før kaldte *Ascaris Pleuronectis*, da den Tup, som frem-pipper af Munden i For-Endens Bugt, ganske rimelig bliver Enden af Mundrøret, hvis Fortsættelse indvendig sees gjennemskin-nende, som en krum melkevid Gang hen til Indvoldene; den yderligere fremragende butte Snude bliver saaledes i steden for Overlæbe og Bugtens bageste mindre fremragende Hjørne derimod for Underlæbe. Den skjælner fra alle mig bekjendte Kradsler-Arter ved den forhøjede Ring, der omgiver Bag-Enden ***). Den er glat overalt og af melkevid Farve, saaviit Indvoldene skinne igjennem, men det øvrige til Siderne mere graaagtig. Jeg har fundet den i den grønlandske Flynder-Art, som jeg i min Fauna

*) i Wiedemans Archiv für Zool. u. Zoot. 2. B. I H. p. 48. og Zeders An-leir, zur Naturg. Eingeweidew. p. 128.

**) Zool. Dan. I. c. p. 49. Gmel. Syst. nat. 3048,29. Zeder I. c. 162,43.

***) Kun maae jeg ikke fortie, at jeg engang hos et Par *Echinorynchos lineolatos* Mülleri fandt noget lignende, nemlig: et huult Ved-hæng paa Bagenden, som en af Gattboret udskudt rund Skaal, men dette var ej caracteristisk for dem alle,

grönlandica *) har kaldet *Pleuronectes Platessoides*, i hvis Mave-Slim den laae, men ej saa livlig, som adskillige andre Indvolde-Orme.

6. *Torskens Spolorm. Fusaria s. Ascaris Gadi.*

Denne 6te, paa ovenanførte Kobberplade i Zoologia Danica i Fig. 6, opstillede Orme-Art finder jeg mig ej befojet til at fore andre Navnet paa, uden for saaviit den af de under *Sælens Spol-Orm* anførte Aarsager **) hellere skulde kaldes *Fusaria*, end *Ascaris*, skjönt Müller ***) (af hvad Grund, seer jeg ikke) vil formeene, at den kunde regnes til *Kradserne*; dette har maaskee og været Aarsag, at jeg ikke finder den andensteds anført, da de, som kjendte andre *Kradser-Arter* i Torsken, ei gjerne vilde fore disse med en ny, og ellers vare tvivlsomme, hvor de skulde fore den hen; men jeg tvivler slet ikke paa, at den jo er en *Spol-Orm*, da jeg siden atter har fundet den i Torske, som vare fangede i Kragerøes Bugten i Norge, og har faaet Lejlighed nærmere at betragte den; efter hvilken nøjere Undersøgelse jeg dog ogsaa er kommet efter, at hvad jeg tilførn tog for For-Ende maae ansees for Bag-Ende, og omvendt, saa at den i Figuren foran Side-Finnen fremragende Endetup er den knudede Munding, hvis Knuder blot for dens Lidenheds Skyld vanskelig sees. Da alting i min forrige Beskrivelse saaledes bliver omvendt, vil jeg her søge at faae det tydeligere fremsat. Den smale Ende, som

*) p. 164, sp. 119.

**) p. 125.

***) Zool. Dan. I. c. p. 49.

er For-Enden, er ej ganske spids, men ender i en tverkappet Cylinder, der udstaaer fra det andet ligesom en smalere Forlængning, hvilket foraarsages ved en noget fra Enden begyndende Bremme, der gjør Kroppen bredere, og löber, som en hvid Strib paa de 2de Sider fra Ende til anden, men egentlig er en udstaaende Kant eller Bremme, der viser sig störst mod den smale Ende (ganske lig en liden Finne, som den findes paa en Aal og slige Fiske), men bliver mod Bag-Enden, eller den tykke Ende, smalere og smalere, saa at den midt paa Ormen og videre mod Bagen ej kjendelig udstaaer fra Kroppen, dog tager ej mærkelig af, för noget henne fra For-Enden, hvor den sees destydeligere, og da det alleryderste af For-Enden ganske mangler denne Finne, maae dette Yderstykke naturligviis sees som en smal Cylinder. Den tykke Ende, eller Bag-Enden, er i Pynten afspidset til en kort udstaaende Tup. Kroppen er glat, uden mindste Tegn til Ringe, naar den er udstrakt; kun, naar den har sammentrukket sig, synes Spor til fine Tverrynker. Farven er musegraa, men Indvoldene ere hvide og skinne igjennem mod den tykke Ende med utallige fine Kringltræk, midt paa med större, saa at den der er hvidere, især til den ene Side, men det smaleste er ganske melkehvidt; ej heller ere de lyse Kringltræk lige kjendelige paa alle; allerbagest skyder en lys Endetarm hen til Gatboret tæt foran Endetuppen. Den fandtes i Maven hos Fjord-Torsken (*Gadus barbatus* Linnæi) og var meget livlig, kringlende og böjende sig idelig, især med den smale Ende; Ogsaa var den saa sejlivet uden for sit Element, at den levede över 14 Dage i Söevand i en Musling-Skal.

De Orme, jeg af denne Art fandt i Norge i Smaa-Torsk sendte mig om Vinteren fra Krageröe 4 Miil op i Landet, havde deres Finne synlig nok og lysere end det övrige, saa jeg ej kunde tage Fejl deri, men Indvoldene kunde jeg paa dem ikke see, de vare og alle meget smaa, men ligesaa sejlivede som hine; thi, skjönt Torsken var frossen, levede dog den udtagne Orm op i Vand, og bevægede den smale Ende meget stærk, medens den anden Deel laae stille, saa at jeg her end mere forvissedes om, at den smale Ende er For-Enden.

Jeg har siden i Kjöbenhavn fundet i Tarmene paa en Ulk (Cottus Scorpius Linnæi) Spolorme, som lignede meget denne Art, og havde kjendelige Knuder i den smale Ende, dog vare de og i noget forskjellige, saa at de vel rettere ansees som en egen Art, hvis Beskrivelse jeg ved en anden Lejlighed maaskee leverer.

7. Den blanke eller foranderlige Torske-Kradser. *Echinorynchus candidus* s. *versipellis*.

Denne er den 7de af ovenomtalte Orme-Arter, som findes afbilder i Fig. 7. paa den anförte Plade i Zoologia Danica under Navnet *Ascaris versipellis*, som jeg allerede havde givet den i min Fauna grönlandica, fordi *Kradser-Slægten* ej da var mig bekjendt, og jeg ej i Grönland var forsynet med saa gode Forstörrelses Glas, at jeg kunde opdage Hagerne paa dens Mund-Rör, da jeg ellers strax vilde have regnet den til denne Slægt. Imidlertid rivler jeg nu, i fölge senere Opdagelser, aldeles ikke paa, at den jo er een og samme Orme-Art som Müllers *Kringel-Kradser* (*Echinorynchus candidus*), hvis Synonomie er fölgende:

Echinorynchus candidus, Müll. Prodr. p. 214. sp. 2600. Ejusd.
Zool. Dan. 1. p. 46. t. XXXVII. f. 7 til 10. Gmel. Syst.
3047,23. Der Naturforscher 29ter St. p. 73.

Weisse Kratser, Schrift. Berl. Naturf. Freunde 1. p. 205. 209.
214.

Kringel-Kratseren Danske Dyrhist. 1. p. 154.

Echinorynchus Acus, Wiedem. Archiv für Zool. u. Zoot. 2. B.
2. St. p. 51,5. Zeder Anleit. zur natg. Eingeweidew. p.
150,5.

Kringel-Kratser, Skrank Verzeichn. Eingeweidew. p. 2479.

Echinorynchus Gadi virentis, Naturh. Sælsk. Skr. 5. B. 1. H. p.
72. 150. t. 2. f. 4.

At jeg har kaldet den *versipellis*, dertil troer jeg at have ligesaa god Grund, som at andre kalde den *candidus*, da den ligesaa ofte forekommer med andre Farver i Lighed efter den Materie, hvori den svømmer, som med den hvide Farve, eller rettere sagt ufarvet. Men hvad der har bevæget Rudolphi og Zeder til at kalde den *Acus*, indseer jeg ikke, saasom den ej er forekommet mig mere naalespids end andre dens congenera.

Jeg vil her nu forud tilføje det af mine Optegnelser i Grönland, som maatte mangle i min aftrykte Beskrivelse, og siden give den fuldstændigere efter de senere gjorte Bemærkninger i Færdrenlandet. Hos de grönlandske Exemplarer talde jeg omtrent 87 Rynker, naar de vare sammentrukne, og alle disse Rynker

syntes lige store, men blive dog aldrig at ansee for egentlige Ringe, thi, naar Ormen udstrakke sig, saaes lidet til dem. For-Enden lod noget rykkere end Bag-Enden. Paa nogle fandtes Bugler hist og her, men dem holdt jeg kun for brystne Steder, hvor det indvendige er udbugnet, da de fandtes saa uordentlige, og det er sædvanligt nok, at Ormene briste under Behandlingen. Den fandtes ej i Maven, men Tarmene paa *Fjordtorsken* (*Gadus barbatus* Linnæi), og nærer sig af al den Ureenlighed deri findes, af sort Ureenlighed bliver den da sortegraa, af rød bliver den rød, af guul bliver den guul, af hvid beholder den sin hvide Farve, o. s. fr. saa at den fortjener at kaldes *den foranderlige*, skjönt dens naturlige Farve er hvid. Ved at bugne Ryggen noget op, skyder den jevnlig sit lidet Rör ud og ind, hvilken var den eneste Bevægelse jeg saae hos den, saalænge den laae i Tarme-Slimet, men, da jeg kom den i Vand, bugnede den sig mere og kunde strække sig ud til et smalt Rör af 3 Tom. Længde, da især den bageste Deel bliver fortyndet, dog kommer den ej langt, men skyder sig kun frem og tilbage.

I Aaret 1778 i Januarii saae jeg i Norge, i de under Torskens Spolorm ommeldte frosne Torske *), ligedanne Orme, hvilke stemmede ganske vel overeens med den i min Fauna givne Beskrivelse, kun at 1) For-Enden ej var saa tyk og 2) Snuden, som er udstrakt uden for den maaneformige Munding, var ej saa stor, saa at 3) Mundingen selv blev mere i Enden og tvers for. 4) Det lyse Mundrör skinnede og indenfra igjennem i en kort Strækning, som en melkehvid Flek. 5) Den hvide Sidestrib var ej heller mærkelig, thi de vare alle smaa og hyide, kun

*) p. 133.

een eneste var ansigtfarvet. 6) Paa de hvide var Gatboret rødt, men 7) Alle vare de næsten trinde, og viisde neppe Sammentrykning paa Siderne, og dog saaes Rynkerne. 8) Paa nogle syntes en liden Vorte udstaae af Gatboret.

I Aaret 1781 i Martii Maaned fandt jeg i Jylland i Indvolddene paa en Torsk (*Gadus Callarias* Linnæi), som var faaget i Høbroe Fjord, en af disse Kradsere, der laae kringelbojet i Tarme-Ureenligheden, frit svømmende, og havde da store Ringe, men da jeg lagde den i en Kop Brönd-Vand, skjöd den sit Mund-Rör ud, og strakke sig i lige Linie. Da den, medens dens Betragtning stod paa, var bleven noget tör, og siden kom i frisk Vand, krummede den sig og slog mange Rynker. Den var ellers beskaffen, som følger: Dens Længde var 5 Lin. og Brede $\frac{1}{2}$ Lin. Kroppen glat, trind, blöd, noget rynket omtrent som *Echinorynchus lineolatus* *), men mindre dunkel, da dens Indvolde skinnede igjennem. For-Enden bur, lidt bredere end Bag-Enden, og en skjæv Munding, hvis Snude ej var saa glat, fremstaaende eller fast af Materie, som paa *E. lineolatus*; Mund-Röret cylindrisk, kun maadelig langt, haget med mangfoldige smaa hvide Hager, ordnede i flere skraa Tverrader, hvoraf jeg talde 10 Rader foruden de mere tætsiddende i Spidsen. Bag-Enden var noget smalere, bur tilrundet, med et rødt Gatbor. Ellers var Farven paa hele Ormen lyshvid, kun Svælget og en hele Ormen gjennemløbende Tarm var dunklere hvid. Naar den udstrakke sig, forsvandt næsten alle de Rynker, som för vare seete i dens sammentrukne Tilstand.

*) Müll. Zool. Dan. I p. 48. t. XXXVII. f. 11 til 14.

I Aaret 1784 fandt jeg i August Maaned Mængde af disse Kradsere i de Kjøbenhavnske *Villinger* (*Gadus Merlangus* Linnæi), som alle vare hvide med en højrod langagtig Plet paa hver Side af For-Enden og en ligefarvet Gatbor-Prik. Det Vedhang ved Gatboret, som Müller omskriver *), fandtes og paa nogle, og var graat. De laae løse i Tarm-Slimet og vare noget sammentrykte, og meget rynkede; den dunkle Streg langs Siderne kjendtes og, som er den gjennemskinnende Tarm. Saasnart jeg kom dem i fersk Vand, endog lunkent, udstrakke de sig, bleve ganske trinde, og næsten glatte overalt, og da forsvandt den ovenmeldte Længde-Streg. Paa nogle korte mærkede jeg indvendig mod Bag-Enden endeel aflange melkfarvede Bobler, der under Presning gave et hvidagtigt Gruus fra sig, men intet som lignede Æg.

Samme Aar i September fandt jeg atter en heel Hob af disse Kradsere i en Torskens Tarme, som ellers vare fulde af Graaleer, deriblant var en, som havde graa Tver-Striber og i alle Henseender lig Müllers *Echinorynchus lineolatus*, saa at man let kunde fristes til at holde disse 2 angivne Arter for blotte Varietæter.

I afvigte Aar 1810 i Novembér fandt jeg flere af disse Orme i Fiske-Qvasernes smaa Torsk, hvilke for det meeste vare ganske hvide, nogle rødagtige, ligesom blodsprenge, og een hvid med et rødligt Svalg,

Det sees da, at denne Kradsere-Art er i Dannemark og Norge ligesaa foranderlig i Farve, som den fandtes i Grönland, og alting tjener til Styrke for den Formening, at min angivne *Ascaris versipellis* virkelig har været denne Kradsere.

*) Zool. Dan. I. c. p. 48.

Vid. Sel. Skr. VI Deel. I Hefte 1809. S

8. *Alke-Ormen.*

Denne gde af de ommeldte Orme-Arter, som findes afbildet i Fig. 8. paa den anførte Plade i Zoologia Danica, er jeg endnu forlegen med, hvor jeg skal føre den hen. Vel seer jeg, at den ikke længer kan med føje regnes til Spolorme-Slægten, og maae tilstaae med Müller *), at den snarere bliver at regne til en anden Slægt, men ingen af de mig bekendte Slægter findes dog passende for den. Gmelin har i sit System **) og efter ham Zeder ***) vel sat den iblant Echinorynchos, men med hvad Ret, seer jeg ikke, da der aldrig er bleven seer eller talt om noget haget Mundrør, som Kradsernes Slægtmærke; Maaskee har man troet det skjult imellem den rynkede Mund og derfor antaget den sammesteds værende ophøjede Midte, men dette er alt for vilkårligt at slutte, og nyere Iagttagelser maae først bekræfte, at et virkelig tilstedeværende udskydeligt Rør gives, hvortil jeg hidtil ikke har været saa lykkelig at faae Lejlighed, da Fuglen, hvori denne Orm blev funden, saa sjelden her faaes. Mueligheden af et saadant skjult Rør vil jeg imidlertid ikke nægte, men skulde det ikke findes, maae denne Orm udgjøre en ny Slægt, hvormed det bliver forsigtigst at bie indtil flere forvandre Arter maatte opdages.

Her vil jeg kun føje til dens Beskrivelse, at 1) For-Enden er ligesom trekantet. 2) Den sorte Ryg-Strib paa den ellers blankhvide Orm er en inden fra gjennemskinnende Tarm, der gaaer fra den bageste Spids langs under Ryggen hen til den forreste Ende, hvor den kort fra Enden gaaer ned til Munden, og 3) den viisde sig kun lidet livlig.

*) Zool Dan. 2. p. 49.

**) Gmel. Syst. nat. 3045, 14.

***) i sin Anleitung zur Naturgesch. der Eingeweidew. 161, 39.

Fig. 1.

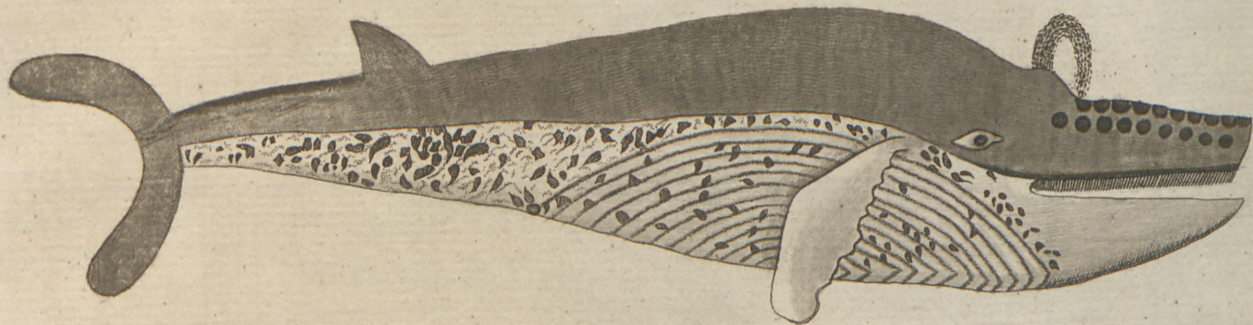
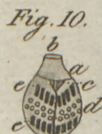
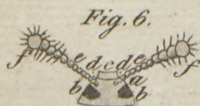
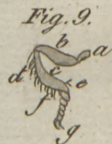
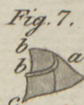
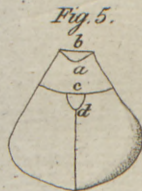
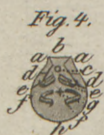
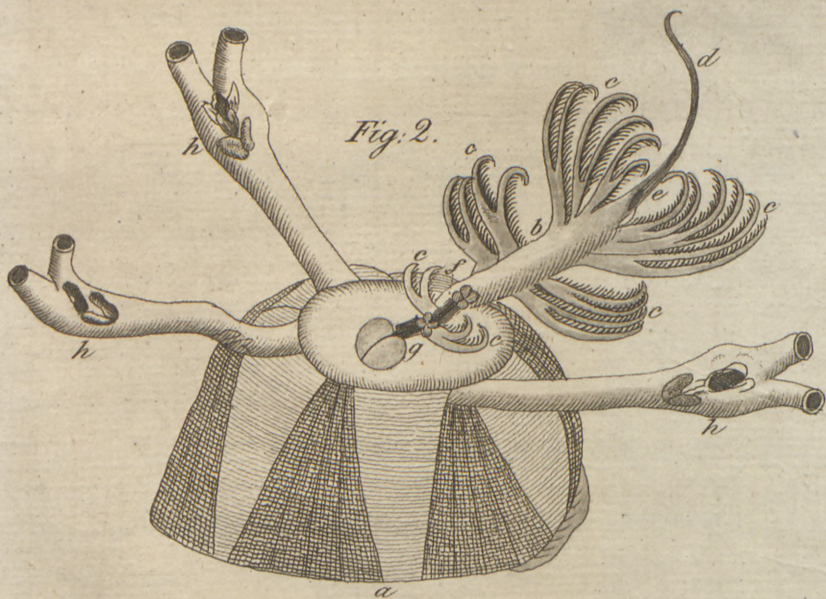

Fig. 2.

6 Binds 1 Hefte.

G.N. Angelo sc.